
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN – POLONIA

VOL. XI, 2

SECTIO L

2013

Instytut Muzyki Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

TOMASZ JASIŃSKI

*Rękopiśmienny zbiór pieśni maryjnych Józefa Urody
z Buczkowic*

The Manuscript Collection of Marian Songs by Józef Uroda of Buczkowice

Ave Maria! Największy zbiór pieśni religijnych do N. Marji Panny – tak zatytułował swoją maryjną kolekcję pieśniową Józef Uroda z Buczkowic. Autorstwo zbioru, czas i miejsce jego powstania poświadcza druga inskrypcja karty tytułowej: *Zebrał: J. Uroda. Buczkowice 1936*. Wiele lat temu rękopis ten podarowały mi – za sprawą koligacji rodzinnych – siostry ze Zgromadzenia Sióstr Szkolnych De Notre Dame w Bielsku-Białej.

Zbiór Józefa Urody przykuwa uwagę zarówno liczebnością pieśni maryjnych, jak i ze względu na fakt, że pośród mnogości zapisanych w nim śpiewów przynosi ponad dwadzieścia utworów dotąd zupełnie nieznanymi, całkowicie zapomnianymi; nieobecnych ani w repertuarze śpiewników drukowanych, ani w opublikowanych edycjach pieśni religijnych żyjących w tradycji ustnej.

Jako nadzwyczaj interesująca jawi się jednocześnie sylwetka samego autora manuskryptu. Był bowiem Józef Uroda kiedyś znaczącą postacią życia kulturalno-artystycznego Buczkowic, człowiekiem dużych zasług dla lokalnej społeczności, co znamienne też i warte specjalnego podkreślenia – z ważnym, nie tylko dla buczkowickich dziejów, życiorysem; obfitującym w zdarzenia dramatyczne, niekiedy tragiczne, które związane były z czasem hitlerowskiej okupacji. Dziś, niestety, należy do ludzi zupełnie zapomnianych.

Postać Józefa Urody mogę przybliżyć dzięki nieocenionej pomocy jego córki, pani Marii Świerczek, do dziś mieszkającej w Buczkowicach, która zechciała podzielić się ze mną wieloma informacjami¹ i licznymi rodzinnymi pamiątkami związanymi z postacią ojca, m.in.: odręcznie sporządzonymi przez niego zbiorami muzycznymi, głównie pieśniowymi, obok tego również innymi zapiskami, unikatowymi drukami śpiewników kościelnych jego autorstwa, prawdopodobnie zupełnie dziś nieznanymi, a także dotyczącymi go urzędowymi dokumentami, artykułami oraz wycinkami prasowymi². Nie są to wprawdzie materiały obszer-

¹ [Informacje pisemne od Marii Świerczek] *Informacje dotyczące Józefa Urody – organisty w Buczkowicach*, Buczkowice 10 II 2014; List Marii Świerczek do autora artykułu, Buczkowice, 10 II 2014; Wywiad autora z Marią Świerczek, Buczkowice 14 III 2014.

² Od pani Marii Świerczek – której w tym miejscu pragnę złożyć wyrazy wielkiej wdzięczności – otrzymałem następujące materiały: rękopiśmienne autografy tekstowo-muzyczne Józefa Urody – *Nieszpory na cały rok kościelny. Część I. Psalmi* [teksty]; [*Nieszpory na cały rok kościelny*] *Część II. Hymny* [teksty]; *Kolędy* [teksty]; *O Cor Jesum. Zbiór pieśni do Najśłodszego Serca Jezusa / Rex Christe! Zbiór pieśni na uroczystość Chrystusa Króla*, zebrał J. Uroda, Buczkowice 1939 [teksty]; *Nieszpory na cały rok kościelny. Część I. Psalmi* [teksty]; [*Nieszpory na cały rok kościelny*] *Część II. Hymny* [teksty]; „*Tertia*”. *Zbiór piosenek na tercet żeński* [nuty]; *A nie ta ptaszyna* [i inne pieśni, nuty]; *Gdy tańczę z tobą. Zbiór utworów na mały zespół orkiestralny*, zebrał J. Uroda, Buczkowice 1953 [nuty, partia puzonu]; *Veni Creator* [i inne utwory, nuty]; *Bóg zaczyna* [i inne utwory, nuty]; *O żołnierzu, co się smucisz?* [i inne pieśni, nuty]; *Rorate coeli! Zbiór pieśni adwentowych (50 pieśni)*, Buczkowice 1936 [nuty]; *O Crux ave! Zbiór pieśni na Popielec, niedzielę palmową, wielki tydzień, postnych i do M. B. Bolesnej*, zebrał J. Uroda, Buczkowice 1937 [nuty]; *Marsz I-go Korpusu* [i inne utwory, nuty]; *Ach, ubogi żłobie* [i inne kolędy, nuty]; *Dwie matki* [i inne utwory, nuty]; *Pieśń dożynkowa* [i inne utwory, nuty]; *Veni Creator* [i inne utwory, nuty]; *W więziennym szpitalu* [i inne utwory, nuty]; „*Przeboje*”. *Zbiór najlepszych utworów tanecznych na skrzypce* [nuty]; [„*Przeboje*”. *Zbiór najlepszych utworów tanecznych na skrzypce*], t. 2, / 1. *Obejrzyjcie wy dziewczuchy* [i inne pieśni ludowe, nuty]; *Gdy tańczę z tobą... Wybór utworów na mały zespół orkiestralny. Harmonizował Józef Uroda* [nuty, partia skrzypiec]; *Adasiu! Chrzestne, kochane me dziecię! [...]*, Katscher (Kietrz) 9. I. 1943 [tekst]; druki – *Polski Śpiewnik Katolicki. Największy zbiór pieśni kościelnych. Część I. Rorate coeli. Największy wybór pieśni adwentowych*, zebrał J. Uroda, Głuchołazy 1945 [teksty]; *Nieszpory Polskie na wszystkie święta całego roku kościelnego. Część I. Nieszpory niedzielne*, zebrał J. Uroda, Głuchołazy 1945 [teksty]; *Nieszpory Polskie na wszystkie święta całego roku kościelnego. Część II. Nieszpory adwentowe*, zebrał J. Uroda, Głuchołazy 1945 [teksty]; *Śpiewniczek ludowy*, b. m. r. w. [nuty]; S. Daszyńska, *Hejnał Odrodzenia. Utwór sceniczny ze śpiewami w 3 odsłonach na uroczystości i obchody narodowe (dla dorastającej młodzieży)*, Katowice b. r. w. (Biblioteczka Teatralna dla Dzieci i Młodzieży Nr 64 [tekst]; „*Lutnia*”, zeszyt 4 [druk, niekompletny, b. r.]; dokumenty urzędowe – [ręcznie wypełniony druk szkolny o nauce Józefa Urody w Głębowicach] *Odpis Zawiadomienia szkolnego*, Głębowice 15 IX 1919; [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Instytut Pamięci Narodowej. Okręgowa Komisja w Katowicach. Oddział w Opolu*, Zh. Ko. 623/94, Opole 30 XI 1994; [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce. Instytut Pamięci Narodowej. Okręgowa Komisja w Katowicach. Oddział w Opolu*, Ko. 875/90, Opole 19

ne ani też pod jakimkolwiek względem wyczerpujące, i bardzo daleko do zrekonstruowania na ich podstawie biografii muzyka, niemniej, co najistotniejsze, umożliwiają one jednak wydobycie Józefa Urody z niepamięci i prowadzą do skreślenia zrębów jego życiorysu i działalności³.

Józef Uroda (1901-1956)

Biografię Józefa Urody można odtworzyć jedynie szkicowo i fragmentarycznie. Pochodził z rodziny rolniczej, a jego rodzicami byli Teodor Uroda i Aniela z domu Grabowska. Józef przyszedł na świat 10 marca 1901 roku w Głębowicach koło Wadowic. W latach 1907-1913 uczęszczał do szkoły powszechnej w rodzinnej miejscowości⁴, a naukę gimnazjalną odbył w Wadowicach. Nie wiadomo, jak przebiegała jego dalsza edukacja, zwłaszcza – co nas specjalnie interesuje – w zakresie muzyki, a także i pierwsze lata pracy zawodowej. Przypuszczalnie Uroda zakończył edukację szkolną na etapie gimnazjum i podjął jakieś zajęcia związane z rolnictwem, dziedzinę muzyki zaś poznawał zasadniczo jako samouk, opanowując umiejętność gry na skrzypcach, fortepianie i organach⁵. Wiemy natomiast dokładnie, że w 1925 roku Uroda przybył do Buczkowic, położonych na skraju Beskidu Śląskiego, nieopodal Szczyrku, i objął tam posadę organisty

XI 1990; [druk ulotny] *Akademia ku czci Ofiar pomordowanych w obozach i więzieniach oraz poległych w walce z najeźdźcą z Buczkowic*, Buczkowice, 2 XI 1946; M. Świerczek, *Mój ojciec Józef Uroda*, „Gazeta Gminna. Pismo Samorządowe Gminy Buczkowice” nr 5/2007, październik 2007; U. Watola, *Hitlerowski Polenlager w Kietrze*, [fragment artykułu, rok i tytuł publikacji niezidentyfikowane], s. 8, 12; ponadto – zdjęcie członków Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Buczkowicach (zob. il. 1).

³ W pracy nad biografią Urody wsparł mnie też Prezes Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego „Zagroda” w Buczkowicach, pan Józef Stec, udostępniając m.in. zdjęcie Józefa Urody (zob. il. 2) oraz dane o jego działalności w buczkowickim Kole Towarzystwa Szkoły Ludowej. Życzliwej pomocy udzielił mi także siostra Emanuela Marek ze Zgromadzenia Sióstr Szkolnych De Notre Dame w Strumieniu i pan Krzysztof Marek z Bielska-Białej. Wszystkim wymienionym osobom składam serdeczne podziękowania.

⁴ Zob. wyszczególniony wyżej [ręcznie wypełniony druk szkolny o nauce Józefa Urody w Głębowicach] *Odpis Zawiadomienia szkolnego*. We wskazanym odpisie figurują m.in.: imię i nazwisko Józefa Urody, data i miejsce jego urodzenia, potwierdzenie „religii katolickiej obrządku łacińskiego”, nadto wykaz uzyskanych przez niego ocen w pierwszym i drugim półroczu roku szkolnego 1912/13. Odpis sporządzono w dniu 15 września 1919, nie wiadomo jednak, jaki był powód jego wydania. Zapewne Uroda starał się o jakąś pracę, co wymagało okazania stosownych dokumentów.

⁵ Wywiad autora [...] 14 III 2014.

w kościele parafii pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego. Funkcję tę będzie pełnił do sierpnia 1942 roku.

Do Buczkowic Uroda przybył ze świeżo poślubioną małżonką Heleną. W niedługim czasie urodziło im się troje dzieci: syn Zbigniew, potem dwie córki, Danuta i Maria.

O organistowskiej działalności Urody w buczkowickim kościele Przemienienia Pańskiego nie mamy wielu bezpośrednich informacji, ale brak ten częściowo uzupełniają pozostawione przezeń muzykalia. Wiadomo, że oprócz wypełniania obowiązku gry liturgicznej Uroda prowadził chór kościelny. Dla potrzeb kościelno-liturgicznych i prowadzonego przez siebie chóru mieszanego komponował pieśni, układał również wielogłosowe opracowania. Repertuar rozbrzmiewający w buczkowickiej parafii miał więc w tych czasach po części własne rysy. Najbardziej znamienne jednak dla jego muzyczno-liturgicznej aktywności było to, że już od początku bytności w Buczkowicach rozpoczął zbieranie pieśni kościelnych i czynił to konsekwentnie przez cały okres pracy organistowskiej. Pieśni zapisywał w osobnych zeszytach, grupując je według przeznaczenia liturgicznego. I tak, na przestrzeni dłuższego czasu, stopniowo rodził się cykl zbiorów pieśniowych, obejmujących m.in. pieśni maryjne, ku czci świętych, do Serca Jezusowego, kolędy, pieśni adwentowe, postne, śpiewy nieszporne itd. (zob. przypis 2). Zachowane zeszyty – a niekiedy są to obszerne, oprawne w grubą tekturę korpusy – pokazują, że gromadzenie pieśni kościelnych i ich systematyzowanie było w przypadku Urody prawdziwą pasją. Jest to równocześnie piękne świadectwo podejścia do zawodu organisty, nacechowanego rzetelnością, oddaniem i ambicją. Zaznaczmy, że pośród zebranych przez Urodę pieśni są również jego własne kompozycje oraz poetyckie przekłady tekstów pieśni niemieckich i śpiewów łacińskich; znał bowiem Uroda i łacinę, i język niemiecki⁶, a do tego dochodziły jeszcze zamiłowania i zdolności poetyckie.

Warto jeszcze dodać, że muzyka niezmiennie towarzyszyła Urodzie także w domu. Miał w swoim mieszkaniu skrzypce, fortepian, fisharmonię, toteż – jak wspomina Maria Świerczek – śpiew i gra na instrumentach regularnie wzbogacały życie jego rodziny⁷.

W równej mierze jak w muzyce Uroda rozmiłowany był w literaturze i teatrze. Sam zresztą pisywał wiersze, a także i sztuki teatralne. Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, że w przedwojennych Buczkowicach Uroda założył kółko teatralne, skupiające młodzież i ludzi starszych, z którym przygotowywał

⁶ *Ibid.*

⁷ *Ibid.* Uroda angażował się również w różne przykościelne przedsięwzięcia niezwiązane zasadniczo z zawodem, jak np. wykonaniem ścieżek na cmentarzu w maju 1935 roku. Zob. B. Foryś, *Z dziejów Parafii pw. Przemienienia Pańskiego w Buczkowicach*, Buczkowice 2008, s. 64.

i wystawiał spektakle. W programie prowadzonego przezeń zespołu znalazły się nie tylko konwencjonalne dla grup amatorskich jasełka i inne okolicznościowe przedstawienia, lecz także pozycje o wiele poważniejsze, pochodzące z kanonu dokonań wybitnych polskich dramaturgów i pisarzy, m.in.: *Mazepa* Juliusza Słowackiego, *Zemsta* Aleksandra Fredry, *Chata za wsią* Józefa Ignacego Kraszewskiego, *Zemsta Cygana* Seweryna Goszczyńskiego⁸.

Aktywność kółka teatralnego Urody nie ograniczała się przy tym do Buczkowic. Zespół zapraszany był do różnych miejscowości, gościł nawet w Krakowie. Po wystawieniu w którymś z krakowskich teatrów *Mazepy* – i tak to pamięta Maria Świerczek – „tamtejsi widzowie nie mogli uwierzyć, że to zespół amatorski”⁹. Z pewnością więc spektakle przygotowane przez Urodę musiały stać na wysokim poziomie.

Buczkowicki organista aktywnie udzielał się również społecznie, włączając się w rozmaite lokalne przedsięwzięcia kulturalno-oświatowe. Współpracował z miejscowym oddziałem Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego (OMTUR)¹⁰, w latach 1927-1929 wchodził w skład zarządu buczkowickiego Koła Towarzystwa Szkoły Ludowej, pełniąc w tym gremium funkcję skarbnika¹¹, był także członkiem mającego w Buczkowicach swoją komórkę Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”¹². Pamiątką tej przynależności jest grupowe zdjęcie buczkowickiego „Sokoła” (niewątpliwie okazale prezentującego się na przedstawionej fotografii), na której widnieje także postać Józefa Urody (zob. il. 1).

Z wybuchem wojny łączy się pierwszy dramatyczny, zarazem dość niejasny epizod. Na początku kampanii wrześniowej Uroda uciekł wraz ze swoimi kolegami na wschodnie tereny Polski, przedostając się aż za Bug. Nic bliżej o tym pobycie jednakże nie wiadomo, ani o jego celu, ani o przebiegu. Po kilku tygodniach, wyczerpany i przygnębiony, wrócił do Buczkowic i w zmienionych już, bo okupacyjnych warunkach kontynuował pracę organisty.

⁸ Świerczek, *op. cit.*, s. 6. Być może w repertuarze teatru Urody znalazła się też sztuka Stanisławy Daszyńskiej pod tytułem *Hejnał Odrodzenia. Utwór sceniczny ze śpiewami w 3 odstonach na uroczystości i obchody narodowe (dla dorastającej młodzieży)*, pośród materiałów bowiem pozostałych po Urodzie zachował się egzemplarz tego utworu. Zob. Daszyńska, *op. cit.*

⁹ Świerczek, *op. cit.*, s. 6.

¹⁰ *Ibid.*, s. 6.

¹¹ Pierwotną komórką Towarzystwa Szkoły Ludowej w Buczkowicach była tzw. Czytelnia, powołana na zebraniu 14 lutego 1926 roku w siedzibie miejscowego „Sokoła”, przekształcona 20 marca 1927 w Koło TSL. Przez całą kadencję (tj. od 20 marca 1927 do 24 lutego 1929 roku) Uroda był członkiem zarządu, pełniąc funkcję skarbnika. Zaznaczyć trzeba, że w okresie tym buczkowickie Koło TSL powołało Czytelnie w Szczyrku i w Sampolu (obecnie część Szczyrku). Informacji tych udzielił mi listownie Józef Stec. Por. też J. Stec, *Historia Buczkowic. Szkice. Zwyczaje mieszkańców na przełomie XIX i XX wieku*, Buczkowice 2009, s. 234.

¹² Świerczek, *op. cit.*, s. 6.

Ilustracja 1. Członkowie „Sokoła” w Buczkowicach, pierwszy z prawej w rzędzie siedzących – Józef Uroda.

W sierpniu roku 1942 wraz ze spodziewającą się dziecka żoną i córkami Uroda został internowany jako więzień polityczny do Polenlagru 92 w Kietrzu (niem. Katscher). Więziony był tam do maja 1944 roku¹³. Ten okres w życiu Józefa Urody jest stosunkowo dobrze znany, najpierw z uwagi na badania historyczne prowadzone nad polenlagrami¹⁴, w tym i obozu w Kietrzu, równocześnie też ze względu na jego własną działalność obozową.

Polenlager 92 w Kietrzu był obozem, w którym przebywali nie tylko dorośli (mężczyźni i kobiety), lecz także dzieci, i to w niemałej ilości. Jako że Uroda dobrze władał językiem niemieckim, Niemcy nakazali mu, aby uczył dzieci

¹³ Dokumentuje to [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania* [...] 19 XI 1990 Ko.875/90, w którym czytamy m.in.: „Maria Uroda, c. Józefa i Heleny, ur. 11 lutego 1929 r., wraz z najbliższą rodziną, jako nieletnia więźniarka obozu hitlerowskiego «Polenlager 92» w Kietrzu od sierpnia 1942 r. do maja 1944 r.” O wysiedleniach, przesiedleniach z Buczkowic, a także uwięzieniach w obozach niemieckich, m.in. w Kietrzu mieszkańców Buczkowic, w tym i rodziny Urodów, piszą J. Stec, *Cześć i pamięć*, Buczkowice 2008, *passim* (publikacja ta ma też swoją wersję internetową [data dostępu: 10.12.2013], B. Forys, *op. cit.*, s. 29, Watoła, *op. cit.*, s. 12.

¹⁴ Polenlagry to sieć 26 obozów prowadzonych przez SS. Więziono w nich Polaków za samą przynależność narodową, a także z powodu działalności politycznej. Usytuowano je głównie na Śląsku. Zob. R. Hrabar, *Niemieckie obozy dla Polaków na Śląsku w czasie II wojny światowej „Polenlager”*, Katowice 1972.

śpiewać pieśni niemieckich, co też czynił. Zarazem podejmował inne działania o charakterze kulturalno-artystycznym; przede wszystkim po to, by podtrzymać na duchu współwięźniów. Urszula Watoła, opisująca gehennę w Kietrzu, tak charakteryzuje ówczesną rolę Urody:

„[...] Mimo tej tragicznej sytuacji znajdowali się tacy, którzy swoją ofiarną i społeczną postawą starali się łagodzić stany depresji i podtrzymywać współwięźniów na duchu. Należał do nich Józef Uroda z Buczkowic koło Bielska, zesłany z żoną Heleną i dwoma małoletnimi córkami Danutą i Marią. Zachował się jego pamiętnik obozowy z lat 1942-1943 z ułożoną przez Urodę «humoreską lagrową» na temat głodu, w której autor potrafił, wśród łez i rozpacz, wykrzesać jakieś pogodniejsze i ironiczne spojrzenie na obozową rzeczywistość [...]»¹⁵.

Wymowny dla osobowości Urody epizod z tych czasów pozwala się odczytać z ocalałego na kartce papieru wiersza jego autorstwa. Zapis jest autografem, z własnoręcznym podpisem oraz zaznaczeniem miejsca i daty: „Józef Uroda. Katscher (Kietrz) 9. I. 1943”, a także z późniejszym dopiskiem Marii Świerczek: „Wiersz dedykowany dziecku, które urodziło się w obozie w Kietrzu. Tatuś został chrzestnym – (dziecko zostało potajemnie wyniesione z obozu)”¹⁶. Strofy te przytaczam w całości:

Adasiu! Chrzestne, kochane me dziecię!
W tak ciężkiej chwili zrodzonyś na świecie;
Że już w niewoli, choć jeszcze w powiciu!
Ile przeszedłeś już w tak krótkim życiu.

A co ci jeszcze to życie gotuje?
Że na myśl samą serce trwozę czuje.
Ale nas wszystkich ta nadzieja krzepi,
Że potem kiedyś... kiedyś, będzie lepiej.

Wyrośniesz dziecię dla rodziców lube,
Im na pociechę, Ojczyźnie na chlubę,
Doczekasz jeszcze innej, lepszej doli,
Boć serce ludzkie tak wiele przeboli.

¹⁵ Watoła, *op. cit.*, s. 12.

¹⁶ Zob. *Adasiu!...*

Tak wiele w życiu swoim przenieść może!
Więc sił do walki w życiu daj Ci Boże!
Byś nie załamała się od trosk goryczy,
Tego Ci z serca chrzestny ojciec życzy.

Jest to przede wszystkim wzruszające świadectwo, jak w najgorszych nawet warunkach, na przekór okolicznościom, człowiek dba o to, aby ważne dlań chwile w jakikolwiek choćby sposób uwznioślić, upamiętnić.

W tym czasie przyszła też chwila wyjątkowo tragiczna dla samego Urody. Dnia 15 maja 1943 roku zmarła jego pięciomiesięczna, urodzona już w obozie, córeczka Jadwiga¹⁷.

Tym, czym szczególnie zapisał się Józef Uroda podczas pobytu w obozie, było, że pod przykrywką nauczania dzieci pieśni niemieckich potajemnie sporządzał notatki o charakterze ewidencyjnym. Zawierały one skrupulatnie sporządzone wykazy więźniów, daty transportów, daty urodzeń i śmierci w obozie. Zapiski te uda się później Urodzie zabrać z obozu i ocalić. Dziś tym bezcennym materiałem źródłowym o Polenlagerze 92 z lat 1942-1944 dysponują historycy¹⁸. Urszula Watoła przypuszcza, że to właśnie owa tajna kronikarska działalność Józefa Urody wzbudziła podejrzenia Niemców, „skoro decyzją organów «Volksdeutsche Mittelstelle» w Katowicach z dnia 25. 4. 1944 r. usunięto go natychmiast wraz z rodziną z obozu i nakazano osiedlić się w [...] tzw. Generalnej Guberni”¹⁹.

W maju 1944 roku tedy rodzina Urodów opuściła kietrzański Polenlager 92 i znalazła się w przymusowym miejscu zamieszkania – w Harbutowicach na te-

¹⁷ W cytowanym wcześniej urzędowym piśmie z opolskiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej znajdujemy potwierdzenie tego faktu, wraz z dokładną datą śmierci dziecka: „W obozie tym [Kietrzu], w dniu 15 maja 1943 r. poniosła śmierć siostrzyczka Pani, Jadwiga Uroda”. Zob. [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania [...] 19 XI 1990 Ko.875/90*; także Wywiad autora [...] 14 III 2014.

¹⁸ Pośród informacji zawartych w notatkach Urody są dane dotyczące przebywających w obozie dzieci. Urszula Watoła pisze: „Józef Uroda, w swoim notatniku rejestruje 129 dzieci w wieku szkolnym, w tym 71 chłopców i 58 dziewcząt. Dzieci umiejących czytać Uroda odnotowuje zaledwie 30, w tym 16 chłopców i 14 dziewcząt”. Watoła, *op. cit.*, s. 12. O tym, że zapiski Urody są cennym źródłem historycznym, świadczy fragment listu, jaki Maria Świerczek otrzymała z IPN: „W załączeniu zwracam dokument w postaci rękopisu ś. p. Józefa Urody, zawierający wykaz więźniów obozu niemieckiego «Polenlager 92» w Kietrzu. Rękopis ten jest b. cenny. Za udostępnienie go dla potrzeb tut. Okręgowej Komisji wyrażam Pani serdeczne podziękowanie”. [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania [...] 30 XI 1994*.

¹⁹ Watoła, *op. cit.*, s. 12.

renie Generalnego Gubernatorstwa²⁰. I tam też, po ogółem niemal trzech latach przebywania w niewoli, wszyscy doczekali oswobodzenia.

Zaraz po wyzwoleniu Uroda był krótki czas organistą w Głuchołazach na Śląsku Opolskim. I właśnie w Głuchołazach, zaraz po okupacyjnej nocy, zapragnął zrealizować nader ambitny pomysł wydania największego śpiewnika polskich pieśni kościelnych. W 1945 roku, najpewniej jesienią, zdołał opublikować własnym sumptem („Nakład i własność autora”) co najmniej trzy pozycje: *Rorate coeli. Największy wybór pieśni adwentowych*, *Nieszpory Polskie. Część I. Nieszpory niedzielne* oraz *Nieszpory Polskie. Część II. Nieszpory adwentowe*, sygnując poszczególne zeszyty nazwiskiem z adnotacją: „organista w Głuchołazach”²¹. Te niewielkie, o małych formatach edycje zawierają wyłącznie teksty śpiewów.

Ilustracja 2. Karta tytułowa edycji *Nieszpory Polskie*, cz. II: *Nieszpory adwentowe*.

²⁰ Świerczek, *op. cit.*, s. 6. Według Urszuli Watoly natomiast były to Przytkowice (Watoła, *op. cit.*, s. 12). W piśmie z IPN ograniczono się do stwierdzenia: „[...] a następnie została Pani wraz z rodziną deportowana z obozu do tzw. Generalnego Gubernatorstwa”, nie podano zaś miejsca tej deportacji. Zob. [pismo do Marii Świerczek] *Główna Komisja Badania* [...] 19 XI 1990 Ko.875/90.

²¹ Zob.: *Polski Śpiewnik Katolicki. Największy zbiór pieśni kościelnych. Część I. Rorate coeli....; Nieszpory Polskie na wszystkie święta całego roku kościelnego. Część I. Nieszpory niedzielne....; Nieszpory Polskie na wszystkie święta całego roku kościelnego. Część II. Nieszpory adwentowe....*

Nie wiemy, czy Urodzie udało się wydać dalsze części *Polskiego Śpiewnika Katolickiego*. Jego motywacje w tym względzie oraz plany na bliską przyszłość wyjaśnia odautorski komentarz zamieszczony w zbiorach *Rorate coeli* i *Nieszporach adwentowych*:

„Polski Śpiewnik Katolicki. Przez 20 lat swej praktyki organistowskiej doświadczyłem, że brak u nas śpiewnika kościelnego, któryby zawierał całość materiału do śpiewania, tak u nas w Polsce bogatego, że żaden naród tym poszczycić się nie może. [...] Zbierając skrzętnie przez całe lat 20 wszystkie pieśni, przekroczyłem liczbę 2000 i materiał ten, dziś w nowej, odrodzonej Polsce chcę oddać na usługi narodu. Z uwagi na zbyt obfity materiał, pieśni te wychodzić będą seriami, jednak całość można będzie oprawić w jedną książkę. Serie: 1. Pieśni adwentowe (około 70 pieśni), 2. Pieśni na Boże Narodzenie (250). 3. Kolędy (do domowego użytku 260), 4. Pieśni Postne (220), 5. Na okres Wielkiej Nocy (aż do Trójcy Św. 160), 6. Eucharystyczne na Boże Ciało (180). 7. Do Serca Jezusowego (90), 8. Do N. M. Panny (420), 9. Przygodne (340), 10. Mszalne 40, 11. Żałobne (za dusze zmarłe 220), 12. Do Świętych Pańskich (300). Warunki sprzedaży, jak przy nieszporach. Do wszystkich tych pieśni posiadam nuty. Gdyby P. T. Ks. Proboszczowie, organiści i w ogóle ci, którym pieśni kościelne leżą na sercu – przesłali swe zamówienia, ażebym mógł zorientować się w ilości zapotrzebowania i zbytu, oraz rodzaju wydawnictwa nutowego, wydałbym drukiem serie poszczególnie z nutami. Pozostaje przeto do usług P. T. J. Uroda”²².

Bez wątpienia było to zamierzenie niezwykle ambitne, tym bardziej, że w razie pojawienia się zainteresowania ze strony duchowieństwa i organistów Uroda chciał publikować również edycje nutowe swojego śpiewnika. Projekt taki miał o tyle mocne podstawy i niewątpliwie jawił się autorowi jako całkowicie realistyczny, że materiał pieśniowy był od strony rzeczowej i formalnej już od dawna zgromadzony, przygotowany, wymagał jedynie stosunkowo niewielu uzupełnień, prac redakcyjnych i dopracowania detali potrzebnych do realizacji typograficznej. Nie wiemy jednak, czy jakiegokolwiek następne z zaplanowanych części cyklicznego *Polskiego Śpiewnika Katolickiego* udało się Urodzie wydać. Jeśli tak, to najpewniej mogły to być w pierwszej kolejności te części, które figurują w drukowanych komentarzach

²² *Ibid.* W edycjach tych znajdujemy nadto informację dotyczącą sposobu nabywania śpiewnika: „Zamawiać można bądź pojedyncze zeszyty, bądź całość: Uroda Józef, organista, Głuchołazy, Plac Wolności 27., II. p., wpłacając zaliczkę w dowolnej wysokości na konto P. K. O. Katowice III. – 4492. Wobec zniszczeń, jakie poczyniła wojna, okazuje się, zwłaszcza na nowo odzyskanych ziemiach zachodnich, ogromny brak polskiego, drukowanego słowa, mam więc nadzieję, że ludność polska, katolicka, wydawnictwo to poprze raczej. J. Uroda”.

jako publikacje „w przygotowaniu” (tj. *Nieszpory na Boże Narodzenie i cały okres i Nieszpory Mariańskie, na uroczystość NMP*). Nie ma natomiast żadnego śladu, aby światło dzienne ujrzały nutowe edycje *Śpiewnika*.

Najpóźniej jesienią 1946 roku – choć przypuszczalnie było to znacznie wcześniej – Józef Uroda powrócił do Buczkowic. Nie objął już jednak posady organisty. Z zaangażowaniem natomiast włączył się w odbudowę życia kulturalnego wsi. Współ z byłymi swoimi chórzystami i członkami kółka teatralnego utworzył komitet, którego celem było ocalenie od zapomnienia ważnych wydarzeń z dalszej i bliższej przeszłości Buczkowic, przede wszystkim poprzez organizowanie okolicznościowych uroczystości. Jedną z pierwszych i jednocześnie najbardziej pamiętaną do dziś pozostaje pełna rozmachu akademie z Dnia Zaduszne-go 1946 roku ku czci pomordowanych mieszkańców Buczkowic, zorganizowana właśnie przez komitet Józefa Urody. Dokumentuje to druk ulotny zatytułowany *Akademie ku czci Ofiar pomordowanych w obozach i więzieniach oraz poległych w walce z najeźdźcą z Buczkowic*²³, zapraszający wszystkich mieszkańców Buczkowic na mszę świętą oraz akademię patriotyczno-artystyczną, z dokładnie wypisanym programem uroczystości i krótkim wierszem Urody:

Gdy życie wam skrycie odebrał wróg,
Niechaj wam cierpienia nagrodzi Bóg!
Za wasz ból i męki bezkresne tam,
Niech przyjmie was Pan Bóg do niebios bram!

Pozostał nam po was żal, rozpacz, łza
I pamięć męczeństwa, co w sercach trwa
I wiara, że kara przyjdzie i cios,
Bo Bóg ma w swych rękach narodów los!

²³ Ten okolicznościowy druk zawiera: informację o uroczystości i zaproszenie („Początek akademii o godzinie 6-tej wieczór w Sali dawnego «Sokoła». Wstęp wolne datki. Za fundusz uzyskany, sprawiona będzie marmurowa tablica pamiątkowa, z nazwiskami ofiar. Wszystkich, bez wyjątku, Obywateli-Polaków, uprasza o przybycie KOMITET”), wiersz Urody *Gdy życie wam skrycie*, nazwiska tych mieszkańców Buczkowic, którzy zginęli w podczas kampanii wrześniowej 1939 roku oraz później w obozach koncentracyjnych, program uroczystości („1. Powitanie gości, przez soltysa A. Urbańskiego. 2. Przemówienie okolicznościowe, przez p. kier. Szkoły F. Isulę. 3. Uczczenie ofiar przez powstanie i jednominutowe milczenie. 4. Pieśń: «Gdy życie wam skrycie», wykonana przez chór mieszany. 5. Deklamacja: «Czerwone maki», przez p. Cadra Br., medyka. 6. Pieśń: «Zmarł biedaczysko», wykonana przez chór mieszany. 7. Sztuka sceniczna: «JEDEN Z WIELU» na tle aresztowań w pierwszych latach okupacji. 8. Na zakończenie: «Hymn Rzeczypospolitej» Nowowiejskiego, wykonana [sic!] przez chór mieszany”) oraz komunikat: „Rano o godzinie 9-tej, trzecia Msza św. Żałobna z pieśniami okolicznościowymi, wykonanymi przez chór mieszany.”. Zob. *Akademie ku czci Ofiar* [...] 2 XI 1946.

Wiadomo, że Uroda napisał również do tych słów muzykę, a utwór – jak głosił program – został wykonany podczas wspomnianych uroczystości przez chór mieszany, najpewniej pod dyktando samego Urody. Niestety, kompozycja ta pozostaje do dziś nieznana, być może bezpowrotnie zaginęła. Nie wiadomo też, w czyich opracowaniach zaprezentowano pieśni *Zmarł biedaczysko* i *Rota* Nowowiejskiego („Hymn Rzeczypospolitej” [sic!]), a także pozostałe, zbiorczo anonosowane w programie pieśni okolicznościowe. Niemał pewne, że nad wszystkimi tymi wykonaniami czuwał Uroda. W dniu akademii wystawiona została również jego sztuka dramatyczna pod tytułem *Jeden z wielu*, która, niestety, także się nie zachowała do naszych czasów. Jak wynika z treści programu, spektaklowi scenicznemu towarzyszyła jeszcze prelekcja na temat historycznych uwarunkowań powstania wystawionego dramatu.

W późniejszych latach Józef Uroda dojeżdżał do pracy w Bielsku-Białej. Niestety, ani charakter, ani miejsce tego zatrudnienia nie są mi znane²⁴. Jeśli chodzi o sferę działań oraz zainteresowań muzycznych, to – sądząc po zachowanych jego rękopisach muzycznych z tamtych lat – zmieniły się one diametralnie. Uroda nadal kompletował mniej lub bardziej obszerne zbiory z różnymi, grupowanymi tematycznie utworami, opracował je w grubą tekturę, wyposażał w spisy treści, ale teraz zwrócił się do zupełnie innych już gatunków: polskiej i obcej muzyki rozrywkowej, głównie tanecznej, świeckiej pieśni ludowej, a nawet do repertuaru o socjalistycznym już zabarwieniu²⁵.

Mimo zawiązania wspomnianego komitetu i szczytnych planów na przyszłość uroczystość z 2 listopada 1946 roku była jednym z ostatnich przejawów intensywnej działalności społeczno-kulturalnej Józefa Urody²⁶. W kolejnych bowiem

²⁴ Informację o pracy Urody w Bielsku-Białej zasięgnąłem od Marii Świerczek, która wszakże nie zna bliższych na ten temat szczegółów (Wywiad autora [...] 14 III 2014).

²⁵ W kilku większych oprawnych w tekturę zbiorach i małych zeszytach nutowych zapisanych w latach powojennych zgromadził m.in.: polskie i światowe szlagiery (np. Jerzego Petersburskiego, Henryka Warsa, Jana Markowskiego, Adama Karasińskiego, Tadeusza Kwiecińskiego, Antoniego Buzuka, Władysława Szpilmana), pośród których znajdujemy tak znane utwory i piosenki, jak *La Cumparsita*, *Milonga*, *Pierwszy siwy włos*, *Uralaska jarzębina*, *Serce*, *Ostatnia niedziela*, *Czy pamiętasz tę noc w Zakopanem*, *Ada, to nie wypada*, *Bajeczki śpią*, *Jak drogie są wspomnienia*, *Jesienne róże*, *François*, *Serce matki*, *Pieśń o matce*, *Palesia czar*, *Bo zawsze będzie czegoś ci brak*, *Bluzeczka zamszowa*, *Jesień*, *Kiedy jesteś zakochany* i wiele innych; wśród tych utworów dominują tanga, walce, polki, fokstroty, slow-foxy; obok niech mamy także rumbę, boogie-woogie, nadto mazury, kujawiaki, oberki, polonezy, marsze. Innym nurtem obdarzonym zainteresowaniem były polskie pieśni ludowe, pochodzące szczególnie z południowych rejonów Polski, w tym z najbliższych okolic (np. z Buczkowic, ze Szczyrku), które także Uroda notował w osobnych zeszytach. Zupełnie wreszcie odmienne akcenty, w pierwszym rzędzie ideologiczne, napotykamy w pieśniach i piosenkach, które wiązały się już z nastaniem władzy ludowej. Uroda wpisał do swoich kolekcji takie pozycje, jak *Budujemy nowy dom*, *Małe mieszkanko czy Marsz I-go Korpusu*.

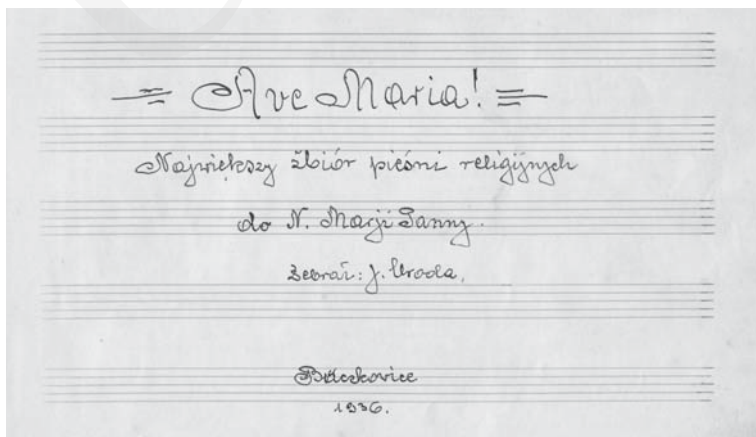
²⁶ Por. Świerczek, *op. cit.*, s. 6.

latach, mimo podtrzymywania swoich muzycznych pasji²⁷, zaczął tracić siły i ustawicznie podupadał na zdrowiu. Zmarł dnia 31 grudnia 1956 roku w Buczkowicach. Pochowany został na miejscowym cmentarzu parafialnym.

Ilustracja 3. Józef Uroda w ostatnich latach życia.

Ku czci Najświętszej Marii Panny

Ilustracja 4. Karta tytułowa zbioru *Ave Maria!* Józefa Urody.

²⁷ Patrząc na repertuar kompletowany przez Urodę w latach powojennych (zob. przypis 2), dostrzegamy sporą ilość opracowań na chór męski, chór żeński i składy orkiestrowe. Być może Uroda prowadził w tym czasie – w Buczkowicach albo w innych pobliskich miejscowościach – tego typu zespoły, a o tym zdają się świadczyć osobne zeszyty głosowe dla głosów wokalnych i instrumentów.

Sporządzony w 1936 roku zbiór *Ave Maria!* – z którego teksty miały ukazać się w ramach wspomnianego *Polskiego Śpiewnika Katolickiego* – jest największą zachowaną kolekcją pieśniową Józefa Uroda²⁸. Rękopis ma poziomy format małego zeszytu nutowego, jest oprawny w tekturową obwolutę, zeszyty grubymi nićmi, a liczy 413 niepaginowanych stron. Jak wiemy z informacji podanych we wzmiankowanych edycjach opublikowanych w Głucholazach, Uroda planował zgromadzić ogółem około 420 pieśni maryjnych. W rękopisie zaś liczba ta sięga 383 pozycji (382 numerowane, 1 nienumerowana, wpisana na *verso* karty tytułowej). Ułożone są one w porządku alfabetycznym (ze sporadycznymi odstępstwami). Autor jednak nie ukończył zaplanowanej przez siebie pracy: nie wpisał aż 40 sygnowanych tytułami i numerami pieśni, a pod 14 naniesionymi melodiami nie podpisał tekstu słownego; niekiedy poprzestał też na wpisaniu jednej tylko zwrotki, zaniechał nadto dokończenia umieszczonego na końcu indeksu, urywając go na 161 numerze (mimo wolnych jeszcze 5 kart). Trudno dociec, dlaczego Uroda, dość precyzyjnie projektując cały śpiewnik, nie dokończył wpisów. Być może odciągnęły go od tego liczne inne przedsięwzięcia, w które był zaangażowany, a być może wszystkie konieczne uzupełnienia odłożył na czas nieokreślony, podobnie jak w wypadku także innych grup tematycznych swojego śpiewnikowego cyklu. Wszystkie te wszakże luki zdają się świadczyć o tym, że Urodzie nie udało się jednak opublikować maryjnej części *Polskiego Śpiewnika Katolickiego*, nawet choćby w samej tylko jego warstwie tekstowej; w przeciwnym bowiem razie naniósłby *ex post* niezbędne uzupełnienia²⁹.

Ostatecznie więc zbiór zawiera 343 pieśni, z czego 14 pieśni to melodie bez tekstu. Tutaj jednak tylko w trzech przypadkach nie wiemy, jakie miały być słowa, albowiem przy 9 pieśniach Uroda – o czym przyjdzie nam jeszcze szerzej powiedzieć – odsyła do określonych śpiewników (dodając tu także adnotacje wskazujące na numery, pod którymi figurują owe pieśni w tychże śpiewnikach); w jednym wypadku sam dokonałem identyfikacji. Trzeba też dodać, że w owych 40 przypadkach, gdzie figurują tylko tytuły pieśni, a brak jest i melodii, i tekstów słownych, aż przy 24 tytułach wiadomo, co Uroda zamierzał wpisać, ponieważ

²⁸ W całej koncepcji *Polskiego Śpiewnika Katolickiego* – jak podawał w odautorskim komentarzu Uroda – więcej miało być tylko kolęd, tj. 510, jeśli liczyć jako jedną grupę „Pieśni na Boże Narodzenie” i „Kolędy do użytku domowego”.

²⁹ Wiele detalicznych uzupełnień naniósł Uroda w jakiś czas po sporządzeniu zbioru (zapewne w 1945 roku lub nieco później), co widać w dopiskach kolorem czerwonym i ołówkiem (określających np. przeznaczenie liturgiczne pieśni, źródło śpiewnikowe). Jest ich jednak zdecydowanie za mało, by mówić o doprowadzeniu całości do takiego stanu, który mógłby stanowić podstawę wydania drukowanego.

zanotował tam nazwisko kompozytora względnie autora śpiewnika, również wraz ze wskazaniem śpiewnikowego numeru danej pieśni. Tak więc z owych 40 niezapisanych pieśni niewiadomych dla nas jest tylko 16 pozycji³⁰. Należy w tym miejscu podkreślić, że choć zbiór nie został przez Urodę ukończony, to i tak liczba 343 pieśni maryjnych (nie licząc domyślnych 24 dalszych pozycji) ma swoją wymowę.

Uroda wpisał 112 pieśni w postaci jednogłosowej, a 231 w prostych redakcjach dwugłosowych³¹. Głównym źródłem stały się dla niego śpiewniki drukowane i zbiory zawierające towarzyszenia organowe do pieśni. Ponad jednej czwartej zawartości zbioru patronuje nazwisko Ryszarda Gillara (1855-1939). Do jego zbioru towarzyszeń organowych odsyła Uroda aż 94 pozycje. Wiele pieśni, bo w liczbie co najmniej 79, zaczerpnął Uroda ze śpiewnika Tomasza Flaszcy (1865-1940). Źródłami stały się ponadto śpiewniki i zbiory: ks. Michała Marcina Mioduszeńskiego (1787-1868) – 37 pieśni; ks. Franciszka Walczyńskiego (1852-1937) – 20 pieśni; ks. Jana Siedleckiego (1829-1902) – 17 pieśni; ks. Józefa Surzyńskiego (1851-1919) – 11 pieśni; Teofila Klonowskiego (1805-1876) – 9 pieśni; ks. Emiliana Schindlera (1831-1911) – 8 pieśni; ks. Józefa Mazurowskiego – 2 pieśni; nadto wydany w Krakowie *Śpiewniczek Eucharystyczny* – 2 pieśni³². Wszystko to świadczy o wielkiej popularności wyszczególnionych wyżej

³⁰ Na końcu zbioru Uroda wynotował jeszcze siedem tytułów pieśni (których nie ma w jego zbiorze), być może nosząc się z zamiarem ich wpisania. Są to następujące pozycje: *Słowiczki już śpiewają*, *Przedziwna Matko* (melodia druga ze zbioru Gillara), *Sancta Maria* (melodia Schweitzera), *Wielbmy także w pobożności*, *Ucieczko grzesznych Matko litości*, *Przed Tobą kłękamy* (melodia druga ze zbioru Flaszcy), *Boga chwalcie* (melodia druga ze zbioru Flaszcy).

³¹ Utworów dwugłosowych miało być dużo więcej, wiele bowiem pieśni Uroda zanotował tak, jak się wpisuje głos górny w dwugłosie, tj. wyłącznie z ogonkami w górę, niezależnie od wysokości nut. W tym elemencie też więc widać, że zbiór nie został ukończony w myśl pierwotnie powziętych założeń.

³² Chodzi tu o następujące zbiory: *Śpiewnik kościelny, czyli Pieśni nabożne z melodyjami w Kościele Katolickim używane a dla wygody kościołów parafialnych*, oprac. M. M. Mioduszeński, Kraków 1838; *Szczeble do Nieba czyli Zbiór pieśni z melodyjami w Kościele rzymskokatolickim od najdawniejszych czasów używanych*, t. 1-2, oprac. T. Klonowski, Poznań 1867; *Melodye do zbioru pieśni nabożnych katolickich do użytku kościelnego i domowego do grania na organach i śpiewu na cztery głosy*, oprac. J. Mazurowski, Pelplin 1871; F. Walczyński, *Śpiewnik*, Tarnów 1884; *Śpiewniczek Eucharystyczny: pieśni na cześć Przenajświętszej Panny i Świętych pańskich używane w kościele Najśw. Serca Jezusowego przy klasztorze Sióstr Franciszkanek Najświętszego Sakramentu we Lwowie*, Kraków 1886; *Śpiewniczek zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku młodzieży szkolnej*, oprac. J. Siedlecki, Kraków 1895; *Śpiewnik kościelny dla użytku parafii rzymskokatolickich*, oprac. J. Surzyński, Poznań 1896; *Śpiewnik zawierający pieśni kościelne z melodyjami dla użytku wiernych*, oprac. J. Siedlecki, Kraków 1901; *Śpiewnik Kościelny katolicki, czyli największy podręcznik dla organistów w kościołach katolickich*, cz. 1-3, oprac. T. Flaszka, Kraków 1903-1909;

wydawnictw śpiewnikowych i towarzyszeń organowych, na czele ze zbiorami Ryszarda Gillara i Tomasza Flasz, zarazem też pokazuje, z jakich publikacji korzystał Uroda w swojej praktyce organistowskiej, a to z kolei pozwala nabrać pewnego wyobrażenia o harmonicznej stronie jego gry liturgicznej; zapewne tak dokładnie i konsekwentnie nanoszone uwagi przy nazwiskach autorów zbiorów (wraz z numerami) były dla Urody wskazaniem tyleż źródła pieśni, co akompaniamentu organowego.

W licznych dość wypadkach, idąc za informacjami ze śpiewników i innych zbiorów z repertuarem pieśniowym, Uroda odnotowywał przy pieśniach nazwiska ich kompozytorów³³ – wśród których szczególnie często pojawiają się ks. Antoni Chlondowski i ks. Franciszek Walczyński – a niekiedy także i autorów tekstów³⁴. W pięciu przypadkach napotykamy na wskazówki dotyczące proveniencji śpiewów: po jednej pieśni „z Buczkowic” i „z Głębowic”, trzech zaś „z Kalwarii”. Niekiedy wreszcie mamy ogólne określenia w rodzaju „melodia francuska”, „niemiecka”, „sycylijska”, „angielska”.

Zbiór Melodyi dla użytku kościelnego i prywatnego/Sammlung Polnischer Melodien für kirchliche Zwecke und private Andachtsübungen, oprac. R. Gillar, Bytom 1903; *Laudate pueri Dominum! Chwalcie dzieci Pana! Śpiewnik do nabożeństwa dla szkolnej młodzieży*, oprac. E. Schindler, Lwów 1903; *Psallite Domino*, oprac. J. Surzyński, Poznań 1908; *Śpiewnik kościelny katolicki. Największy zbiór Pieśni Nabożnych z nutami do śpiewu na 2 głosy*, oprac. T. Flasz, Kraków 1930.

³³ Jako kompozytorzy pieśni figurują: Johann Caspar Aiblinger (1779-1867), Filipina Brzezińska (1800-1886), ks. Antoni Chlondowski (1884-1962), ks. A. Dąbrowski, Ignacy Feliks Dobrzyński (1807-1867), P. Firich, Kazimierz Garbusiński (1883-1945), Charles Gounod (1818-1893), ks. Guignet, F. [Bernard? – T. J.] Kothe, ks. Michał Krawczyk (1884-1973), Karol Kurpiński (1785-1857), Feliks Nowowiejski (1877-1946), ks. Rudolf Nowowiejski, ks. Alojzy Orszulik (1897-1970), ks. Józef Orszulik (1896-1974), Franciszek Popper, Richling, M. [Wincenty? – T. J.] Richling, Mieczysław Rudkowski, Franz Schubert (1797-1828), Józef Sierostawski (zm. 1918), Karol Studziński (1828-1883), Piotr Studziński (1826-1869), ks. Józef Surzyński (1851-1919), ks. Wendelin Świerczek (1888-1974), kompozytor o inicjałach S. P. J., Józef Uroda (1901-1956), ks. Franciszek Walczyński (1852-1937), ks. Władysław Wojtoń, ks. Alfred Wróblewski (1861-1943), W. Zdoliński, Józef Złotaszewski (ok. 1821-1866), Władysław Żeleński (1837-1921), Otton Mieczysław Żukowski (1867-1931).

³⁴ Jako autorzy tekstów pieśni figurują: ks. Karol Antoniewicz (1807-1852), ks. Ludwik Bober (1834-1891), ks. Józef Wiktor Hołubowicz (1835-1887), ks. Jarynkiewicz, ks. Tadeusz Karyłowski (1882-1945), ks. Józef Kiedrowski, papież Leon XIII, Kazimierz Lubecki (1880-1939), ks. Jan Marczyński, ks. Józef Morelowski (1777-1845), ks. G. Nawrocki, ks. Henryk Pertak, ks. Franciszek Skiba (1871-1954), ks. Tom. Sołtysik, ks. Józef Tuszowski, Józef Uroda, Zygmunt Sarnecki (1837-1922) oraz autor odnotowany w inicjałach ks. Al. P. T.

Słyszałem wdzięczny głos!..

Pamięć

Stosunek Nr. 571.

294.

1. Sły-psa-łem wdzięczny głos, Ma-ri-a ro-ła nas: Sły-chać tu patrzyę, Sły-chać tu sły-chać.

2. O Ma-łuch-no ma-psa, Proś za nas Je-zu-sze, Sły-chać tu sły-chać.

3. Jezu Sławnieku, racz nas nie opuścić! Najpróżnie odmowa Jezu i Marii!
Błagamy pomocy, Jezu racz mnie, Jezu racz, Nie opuszczajcie nas.

4. Mariu najpróżniejsza, Matko najmiłsza, Nie opuszczajcie nas, Sły-chać tu sły-chać, Błagamy pomocy, Matko najmiłsza, Amen.

Ilustracja 5. Pieśń *Słyszałem wdzięczny głos.*

Znamienne, że Józef Uroda, układając swój „największy zbiór”, nie starał się zgromadzić wszystkich pieśni maryjnych, jakie zamieszczone zostały w wykorzystywanych przezeń publikacjach. Dokonał pewnego wyboru. Kierował się najpewniej lokalnymi potrzebami, popularnością określonych śpiewów w buczkowickiej parafii, wreszcie własnym gustem; w wielu wypadkach zamieszczał bowiem po kilka różnych melodii z tym samym tekstem, rezygnując równocześnie z wielu innych pieśni, które mógłby uwzględnić. Wydaje się, iż naczelną dyrektywą dla całego zamierzenia była, z jednej strony, chęć stworzenia zbioru możliwie uniwersalnego dla muzyczno-liturgicznej i muzyczno-religijnej oprawy celebracji kultu maryjnego, o czym świadczą m.in. konsekwentnie nanoszone dopiski z nazwami świąt, uroczystości, często wraz z ich datami, z określeniami funkcji pieśni, charakteru, usytuowania w okresach szczególnie wzmożonego kultu maryjnego *etc.*, z drugiej zaś strony – chęć urzeczywistnienia do pewnego stopnia autorskiej koncepcji śpiewnika maryjnego, który obok repertuaru uniwersalnego mieściłby w sobie akcenty lokalne, a także – by uprzedzić dalsze nasze konstatacje – własny ślad autora zbioru.

Maryjny repertuar zebrany przez Urodę uderza obfitością i dużą różnorodnością. Pieśni przeznaczone są na następujące uroczystości, święta i wspomnienia: Niepokalane Poczęcie NMP (8 grudnia), NMP Loretਾਂskiej (10 grudnia), Zaślubienie NMP (23 stycznia), NMP z Lourdes (1 lutego), Oczyszczenie NMP (2 lutego), Zwiastowa-

nie NMP (25 marca), NMP Wspomożenia Wiernych (24 maja), NMP Łaskawej (2 niedziela maja lub 31 maja), MB Nieustającej Pomocy (27 czerwca), Nawiedzenie NMP (2 lipca), MB Ucieczki Grzeszników (2 lipca), NMP Szkaplerznej (16 lipca), MB Anielskiej (2 sierpnia), MB Śnieżnej (5 sierpnia), Wniebowzięcie NMP (15 sierpnia), MB Częstochowskiej (26 sierpnia), NMP Pocieszenia (28 sierpnia), Do Serca NMP (4 niedziela sierpnia), Narodzenie NMP (8 września), O Imieniu NMP (12 września), MB Bolesnej (15 września), NMP z La Salette (19 września), NMP Różańcowej (7 października), NMP Miłosiernej (16 listopada), Ofiarowanie NMP (21 listopada) oraz Do Cudownego Medalika (27 listopada). Sporo pieśni przeznaczonych jest na miesiące maryjne: maj (z uwagami: „majowa”, „na majowe nabożeństwo”, „majowa wieczorna”) i październik (z uwagami: „do Marii w Różańcu”, „na październik”, „różańcowa”, „na początku Różańca do NMP”). Dużą grupę tworzą pieśni pątnicze, niekiedy związane z określonym sanktuarium czy miejscem („do NMP w Gidlach koło Częstochowy”, „o NMP w Bramie Floriańskiej w Krakowie”, „do NMP na Piasku w Krakowie”, „do MB Piekarskiej”). Spektrum pieśni maryjnych dopełniają: antyfony i hymny nieszporne, *Akt miłości do NMP*, *Pozdrowienie Anielskie*, pieśni wieczorne i poranne, żeglarskie, patriotyczne, mszalne, *Pieśń dziecięcia Marji*, *Modlitwa św. Bernarda*, *Hymn Stowarzyszeń Katolickich*, pieśni do Serca Jezusowego, pieśni za Kościół Święty i za Ojca Świętego, pieśń bracka, śpiew „w strapieniu”. Jeden utwór – bez wskazania przeznaczenia – określony jest jako „pieśń solowa” (jakkolwiek nie jest to jedyna pieśń solowa zamieszczona w zbiorze). Niektóre pieśni nie zostały opisane przez Urodę pod kątem ich funkcji liturgicznej czy religijnej, co wiąże się ze wspomnianym faktem nieukończenia zbioru; braki te jednak można by z łatwością uzupełnić na podstawie treści tekstów oraz śpiewnikowych filiacji, i to wobec większości utworów.

Trzeba zatem stwierdzić, że Uroda miał zamiar, by zgromadzić taką kolekcję pieśni, która zapewniałaby oprawę tych wszystkich dni i chwil roku, które przynależą kultowi maryjnemu, zarówno gdy chodzi o wielkie, powszechnie obchodzone uroczystości (np. Niepokalane Poczęcie NMP, Wniebowzięcie NMP), jak i święta mniejszej rangi (np. Zaślubienie NMP), które w ogólności nie doczekały się tak wielu pieśni.

Przytaczamy pełny wykaz pieśni pomieszczonych w zbiorze. Trzymając się danych naniesionych przez autora zbioru (numer, tytuł, przeznaczenie, autorstwo/zbiór), podajemy kolejno: numer i tytuł (incipit) pieśni (z zachowaniem oryginalnej pisowni), jej przeznaczenie (względnie gatunek) oraz źródło (tj. nazwisko autora śpiewnika lub/i imię i nazwisko kompozytora, niekiedy też i autora słów. Często występujące u Urody skrótowe adnotacje zastępujemy pełnymi wyrazami (np. zamiast „Miodusz.” – „Mioduszewski”), a inicjały imion (lub gdy ich brak) – pełnym ich brzmieniem.

WYKAZ PIEŚNI ZAWARTYCH W ZBIORZE *AVE MARIA! JÓZEFA URODY*

[bez numeru] *Ave Maria: Zdrowaś Maria, z Tobą Pan* – Franz Schubert

1. *Ach, jak smutne jest rozstanie* – pątnicza – Michał Marcin Mioduszewski
2. *Alma Redemptoris* – antyfona nieszporna – Franciszek Walczyński [brak tekstu]
3. *Anielską pieśń dzwon grał* – NMP z Lourdes – Jan Siedlecki, melodia francuska
4. *Anielskie Twe wejrzenie Mario na mnie rzuć* – Akt miłości do NMP – Antoni Chlondowski, Jan Marczyński
5. *Anioł Gabriel w poselstwie przychodzi* – Zwiastowanie NMP – Mioduszewski
6. *Archanielski głos ośmiela* – Zwiastowanie NMP – Mioduszewski
7. *Ave Maria! gratia plena* – Pozdrowienie Anielskie – Charles Gounod
8. *Ave Maria!* – Pozdrowienie Anielskie – Józef Surzyński [brak tekstu]
9. *Ave Maria!* – Pozdrowienie Anielskie – Otton Mieczysław Żukowski [brak nut i tekstu]
10. *Ave maris Stella* – antyfona nieszporna – F. Kothe [brak nut i tekstu]
11. *Ave maris Stella* – antyfona nieszporna – Piotr Studziński
12. *Ave maris Stella* – hymn nieszporny – Franciszek Walczyński [brak nut i tekstu]
13. *Ave Regina coelorum* – antyfona nieszporna – Franciszek Walczyński [brak nut i tekstu]
14. *Bądź Mario pozdrowiona! święta niebios Królowa* – NMP Miłosiernej – Emilian Schindler
15. *Bądź pozdrowiona, błogosławiona!* – majowa – Ryszard Gillar
16. *Bądź pozdrowiona Królowa niebieska!* – antyfona *Ave Regina* – W. Zdoliński
17. *Bądź pozdrowiona, o Maria, królowo nieba!* – na majowe nabożeństwo – Gillar
18. *Bądź pozdrowiona Panienko Maryja* – patriotyczna – Gillar
19. *Bądź pozdrowiona Pani świata!* – Michał Krawczyk
20. *Bądź pozdrowiona święta Pani przez ziemię całą*
21. *Bądźże od nas pozdrowiona, Mario, Matko litości* – Gillar
22. *Biedny, kto Ciebie nie zna od powicia* – O Imieniu NMP – Siedlecki, Karol Antoniewicz
23. *Błogosław Matko naszej biednej ziemi* – patriotyczna – Kazimierz Garbusiński, G. Nawrocki
24. *Błogosław Matko!* – patriotyczna – Otton Mieczysław Żukowski [brak nut i tekstu]
25. *Boga chwalcie, pozdrawiajcie Marię Pannę* – Gillar
26. *Boga Rodzico Dziewico! Wysłuchaj na Matko Boża* – Tomasz Flaszka
26. *Boga Rodzico Dziewico, wysłuchaj* – Otton Mieczysław Żukowski [brak nut i tekstu]
27. *Boga Rodzico Dziewico, Opiekunko ludzi* – M. Richling

28. *Boga Rodzico Dziewico, Opiekunko ludzi* – Józef Złotaszewski
29. *Boga Rodzico Dziewico, Tyś odrodziła świat* – Józef Złotaszewski
30. *Boga Rodzico, Matko! Niepokalanie Poczęta* – Franciszek Popper
31. *Boga Rodzico, Matko! Niepokalanie Poczęta* – Flaszka
32. *Boga Rodzico, Polski Królowo!* – patriotyczna
33. *Boga Rodzico, Przczysta Panno* – Karol Kurpiński, Henryk Pertak
34. *Boga Rodzico, Przczysta Panno* – Flaszka
35. *Boga Rodzico, Tyś świadkiem mej doli* – Flaszka
36. *Brzmi cichej godziny, przez góry, doliny, dzwoneczka głos* – majowa, wieczorna – Gillar, melodia niemiecka
37. *Chrześcianie mili zacznijmy śpiewać* – majowa – Gillar
38. *Chwalcie łąki umajone* – majowa – S. P. J.
39. *Chwała Bogu w wysokości* – Oczyszczenie NMP – Gillar
40. *Ciebie my Matką Boga wszyscy wyznawamy* – Flaszka
41. *Ciebie na wieki wychwalać będziemy* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski
42. *Ciebie na wieki wychwalać będziemy* – Niepokalane Poczęcie – Flaszka
43. *Ciesz się wierny narodzie* – MB Częstochowskiej [brak nut i tekstu]
44. *Cudowniś ozdobna, piękna i nadobna* – melodia niemiecka
45. *Cudowniś ozdobna, piękna i nadobna* – Gillar
46. *Cześć Marii, cześć i chwala* – Flaszka
47. *Czystsza nad słońce oczyszczenia czeka* – Oczyszczenie NMP – Mioduszewski
48. *Dnia każdego Boga mego Matkę duszo wysławiaj* – Flaszka
49. *Dnia każdego Boga mego Matkę duszo wysławiaj* – do Marii w różańcu – Flaszka
50. *Dobra noc Ci Pani świata* – na nabożeństwo wieczorne – Franciszek Walczyński
51. *Do Królowej Różańcowej zwróć swe oczy* – na październik – Franciszek Walczyński
52. *Do Marii pospieszajmy, do Marii, gdzie jej tron* – Józef Uroda
53. *Do Marii w Różańcu pieśni śpiewajmy* – na październik – Schindler
54. *Domku dziwny w Nazarecie* – NMP Loretańskiej – Schindler
55. *Doszła nas nowina* – NMP z La Salette – Gillar
56. *Dopokąd na świecie* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski [brak nut i tekstu]
57. *Do Twej dążym kaplicy* – żeglarska – P. Firich
58. *Dzisiaj pozdrawiamy Mario Ciebie* – majowa – Gillar
59. *Dzisiaj wszedłszy do kościoła* – Oczyszczenie NMP – Gillar
60. *Dziś ludu mariański* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski

61. *Dziś Panno Cię wzywamy* – NMP Wspomożenia Wiernych – Gillar [brak tekstu]
62. *Dzwoneczku nasz miły, głosisz z całej siły* – wieczorna – Józef Uroda
63. *Gdy ból tłumiony szarpie* – pieśń solowa
64. *Gdy już wychodzimy teraz* – pątnicza – Gillar
65. *Gdyśmy przyszli do kościoła, królowa!* – pątnicza – Gillar
66. *Gdyśmy przyszli do kościoła, królowa!* – pątnicza – Flaszka
67. *Gdy słońce już zgasło wśród chmur* – wieczorna – Antoni Chlondowski
68. *Gdy trwoga nas ogarnie* – NMP Wspomożenia Wiernych – Rudolf Nowowiejski, 1908.
69. *Gdy wśród rozstajnych dróg*
70. *Gdy żal i smutek* [brak nut i tekstu]
71. *Gdzież się smutny mam obrócić* – pątnicza – Gillar
72. *Gwiazdo jasności, Panno czystości* – Surzyński
73. *Gwiazdo jasności, Panno czystości* – Surzyński
74. *Gwiazdo morza głębokiego* – Schindler
75. *Gwiazdo morza, któraś Pana mlekiem swoim karmiła* – Mioduszewski
76. *Gwiazda niebieska śmierć wykorzeniła* – Surzyński
77. *Gwiazdo śliczna, wspaniała, Częstochowska Maria* – pątnicza – Gillar
78. *Gwiazdo zaranna, śliczna Jutrzenko* – poranna – S. P. J.
79. *Gwiazdo z niebios lśniąca* – Niepokalane Poczęcie NMP – Flaszka
81. *Honor Maria, Wieczność Maria!* – Niepokalane Poczęcie NMP – Gillar
82. *Huczq lasy, szumiq zdroje* – O Imieniu Marii – Franciszek Walczyński
83. *Idziemy do Matki łaskawej* – NMP Łaskawej – Gillar
84. *Idźmy, tulmy się* – do Serca NMP – Antoni Chlondowski [brak nut i tekstu]
85. *Idźmy, tulmy się* – do Serca NMP – Surzyński [brak nut i tekstu]
86. *Idźmy, tulmy się jak dzieci* – do Serca NMP – Teofil Klonowski
87. *Idźmy ufni jako dzieci* – Antoni Chlondowski
88. *Jak wiosny kwiat w słońca blask zwraca oczy swe* – majowa – melodia niemiecka, Józef Uroda
89. *Jezu, Serca Maryji przedziwna ozdobo* – do Serca NMP – Gillar
90. *Już ci już odchodzić muszę* – pątnicza – Gillar
91. *Już ci słońeczko zaszło (O Palme sonnenklare)* – melodia niemiecka
92. *Już majowe świecą zorze* – majowa – Franciszek Walczyński
93. *Już majowe świecą* – majowa – Flaszka [brak tekstu]
94. *Już Maria w niebo wzięta* – Wniebowzięcie NMP – Gillar
95. *Już miesiąc Maryji, już nadszedł cudny maj* – majowa – Johann Caspar Aiblinger
96. *Już od rana, rozśpiewana* – poranna – Klonowski, melodia francuska

97. *Już od rana, rozśpiewana* – poranna – Antoni Chlondowski [brak nut i tekstu]
98. *Już się teraz zabierajmy* – pątnicza – [brak nut i tekstu]
99. *Już się zbliżył miesiąc maj* – majowa – Franciszek Walczyński
100. *Już teraz wszyscy wraz stańmy tutaj w okolo* – Wniebowzięcie NMP – Gillar
101. *Królowej Anielskiej śpiewajmy* – MB Anielskiej – Flasza
102. *Królowej swej ja wierność przysięgałam* – Pieśń Dziecięcia Marji
103. *Królowo nasza, Królowo jedyna* – patriotyczna – Ignacy Feliks Dobrzyński
104. *Królowo nasza, na smugach słońca* – majowa – Władysław Wojtoń
105. *Królowo nasza, Niepokalana* – Niepokalane Poczęcie NMP
106. *Królowo nieba, co na tronie wiecznym* – Wniebowzięcie NMP – Surzyński
107. *Królowo Polska* – patriotyczna – Franciszek Walczyński [brak nut i tekstu]
108. *Królowo święta* – melodia angielska [brak nut i tekstu]
109. *Kto chce Pannie Marji służyć* – różańcowa – Mioduszewski
110. *Która miała porodzić* – Ofiarowanie NMP – Gillar [brak nut i tekstu]
112. *Którego świat, ziemia, morze* – różańcowa – Gillar
113. *Kto się w opiekę odda Pannie świętej* – Flasza
114. *Kwitną łąki, a z kwiatami radość w sercu się rozkwita* – majowa – Franciszek Walczyński
115. *Maj przeminie, źródł przepłynie* – majowa – A. Dąbrowski
116. *Maj przeminie* – majowa – ks. Franciszek Walczyński [brak nut i tekstu]
117. *Maria Panna Elżbietę nawiedza* – Nawiedzenie NMP – Schindler
118. *Marię pozdrawiać jest mem pragnieniem* – majowa – melodia niemiecka
119. *Marię pozdrawiać trzeba* [brak nut i tekstu]
120. *Marji chwałę śpiewać będziem* – NMP Wspomożenia Wiernych – Kazimierz Lubecki
121. *Mario, co tak życzliwie przyjmujesz prośby Twych dzieci* – melodia niemiecka
122. *Mario, czysta Dziewico, wierna Bogu służebnico* – Gillar
123. *Mario! Maja Królowo* – majowa – melodia niemiecka, Józef Uroda
124. *Mario, majowy kwiecie, Ciebie znów pozdrawiamy* – majowa
125. *Mario! Mario! nad księżyc piękniejsza* – O Imieniu Marii – Gillar
126. *Mario! Mario! nad księżyc piękniejsza* – O Imieniu Marii – Mioduszewski
127. *Mario! Mario! witaj ukochana!* – O Imieniu Marii – Mioduszewski
128. *Mario, Matko, gdy pozdrawiam Ciebie* – Flasza, S. P. J., wiersz papieża Leona XIII
129. *Mario! Matko łaskawa!* – NMP Łaskawej – Flasza
130. *Mario! o Matko przedwiecznego Syna* – Flasza
131. *Mario! przyjmij dzięki za hojny łaski źródł*
132. *Mario! źródło miłości, Ciebie prosimy* – Flasza
133. *Marsz, marsz, me serce, pobudkę biję* – pątnicza – Mioduszewski

134. *Marsz, marsz me serce, pobudkę biję* – Gillar
135. *Matko Boska Częstochowska Mario* – MB Częstochowskiej – Flaszka
136. *Matko cierpiąca, której Serce tkliwe* – MB Bolesnej – Mieczysław Rudkowski
137. *Matko, Królowo ojczyściej Korony, co kochasz szczerze Polski lud* – patriotyczna
138. *Matko litości! Witaj nam Królowo!* – Gillar
139. *Matko Najświętsza, do Serca Twego* – NMP Ucieczka grzesznych – Flaszka
140. *Matko Najświętsza, do Serca Twego* – MB Bolesnej – Flaszka
141. *Matko nasza, dzieci Twoje* – Flaszka
142. *Matko nasza, Matko Boża! Mario!* – Gillar
143. *Matko nasza, Matko Boża! Mario!* – z Kalwarii
144. *Matko nasza ukochana, o Mario!*
145. *Matko niebieskiego Pana* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski, słowa z XVIII wieku
146. *Matko Odkupiciela z niewiast najślawniejsza* – W. Zdoliński
147. *Matko Odkupiciela z niewiast najślawniejsza* – Siedlecki (wyd. 1)
148. *Matko Odkupiciela z niewiast najślawniejsza* – z Buczkowic
149. *Matko Pocieszenia, nieba, ziemi Pani* – NMP Pocieszenia – Alfred Wróblewski
150. *Matko Pomocy Nieustającej* – MB Nieustającej Pomocy – Franciszek Walczyński
151. *Matko potężna na niebie i ziemi* – do Serca NMP – Siedlecki, Józef Sierosławski
152. *Matko Potężna na niebie i ziemi* – do Serca NMP – Flaszka, Mieczysław Rudkowski
153. *Matko Różańca świętego* – różańcowa – Flaszka
154. *Matko Różańcowa, Pani łaskawa* – NMP Różańcowej – melodia niemiecka
155. *Matko Szkaplerza świętego* – NMP Szkaplerznej [brak nut i tekstu]
156. *Matko wszechwładcy* – Flaszka [brak nut i tekstu]
157. *Między gwiazdami* [brak nut i tekstu]
158. *Mieszkańcy ziemi i wy, co niebiosy Górne Dzierżycie* – O Imieniu Marii – Gillar
159. *My chcemy Boga* – Hymn Stowarzyszeń Katolickich [brak nut i tekstu]
160. *Na całym okręgu ziemi, co widzę oczami memi* – do Serca NMP – Gillar
161. *Na Jasnej Górze* – MB Częstochowskiej [brak nut i tekstu]
162. *Najśliczniejsza lilia, Kalwaryjska Maria!* – pątnicza – Mioduszewski
163. *Najświętsza Panno Gidelska!* – do NMP w Gidlach koło Częstochowy
164. *Najświętsza Panno, do Ciebie biegniemy* – pątnicza – z Kalwarii
165. *Najświętsza Panno, do Ciebie biegniemy* – pątnicza – Gillar
166. *Najświętsza Panno Mario, do Ciebie uciekamy* (lub *Któż Matki Zbawiciela*) – Gillar
167. *Najświętsza Panno Mario!* (lub *Matko droga, gdy do Ciebie*) – Gillar
168. *Najświętsza Panno Mario, do Ciebie uciekamy* – Flaszka

169. *Najświętsza Panno, o Matko Boża* – Surzyński
170. *Najświętsza Panno, w której tonie zamieszkać raczył Bóg* – do Serca Jezusowego – Flasza
171. *Na rajskich niw zagonie wyrosnął śliczny kwiat* – majowa – Antoni Chlondowski
172. *Niebieskiego Dworu Pani, do Ciebie z płaczem wołamy* – Flasza
173. *Niebieskiego Dworu Pani, do Ciebie z płaczem wołamy* – Gillar
174. *Niebieskiego Dworu Pani, do Ciebie z płaczem wołamy* – Klonowski
175. *Niebios Królowo, Boga Rodzico* – Flasza
176. *Niebo się dziś odzywa* – Oczyszczenie NMP – Gillar
177. *Nie opuszczaj nas* – Filipina Brzezińska, 1861, Karol Antoniewicz
178. *Nie opuszczaj nas* – Surzyński [brak nut i tekstu]
179. *Nie opuszczaj nas* – Siedlecki, S. P. J.
180. *Nie opuszczaj nas* – Flasza [brak nut i tekstu]
181. *Nie płacz już dziecino* – angielska melodia kościelna, Jarynkiewicz
182. *Niepokalana Dziewico, Maria* – pątnicza – Gillar
183. *Niepokalana śnieżna lilio* – Flasza
184. *Niepokalana, Tobie cześć Tve dzieci dzisiaj śpieszą nieść*
185. *Nieprzebranych łask skarbnico, cudownego znaku Pani* – do Cudownego Medalika – Józef Orszulik
186. *Nieustającej Matko Pomocy, weź w swą opiekę naród sierocy* – NMP Nieustającej Pomocy – Al. P. T.
187. *Oblecz Się ziemię w złotolite szaty* – Ofiarowanie NMP – Gillar
188. *Obrono z nieba nam dana* – o NMP w bramie Floriańskiej w Krakowie [brak nut i tekstu]
189. *Ocuć się ziemi!* – Nawiedzenie NMP – Gillar
190. *O Gospodzie uwielbiona* – Mioduszewski
191. *Ogromny piorun z iskierka w obłoku* – Zaślubienie NMP – Gillar
192. *O Gwiazdo morza, Pani miłości (O Stern im Meere)* – melodia niemiecka
193. *O, jakżeś nadobna, do lilji podobna (Wunderschön, prächtige)* – melodia niemiecka
194. *O Maria, Virgo pia* – Flasza [brak tekstu]
195. *O Mario, cesarzowa, Panno najdostojniejsza* – pątnicza – Gillar
196. *O Mario, cna Patronko wszech grzeszników* – Flasza
197. *O Mario, cudzie chwały* – Niepokalane Poczęcie NMP – Flasza
198. *O Mario! czemu biegiesz w niebo* – Wniebowzięcie NMP – Siedlecki
199. *O Mario, czysta Dziewico, porodziłaś królewica* – na początku Różańca do NMP – Mioduszewski, Gillar
200. *O Mario, dobrotliwa* – NMP Łaskawej – Mioduszewski, Flasza

201. *O Mario, dusz zbawienie* – do NMP Szkaplerznej – Flaszka
202. *O Mario, Gwiazdo morza i Matko Boskiej mądrości* – żeglarska – Gillar
203. *O Mario, kwiecie białe* – na majowe nabożeństwo – Franciszek Walczyński
204. *O Mario, Matko Boga* – Gillar [brak nut i tekstu]
205. *O Mario, Matko Boga* – Mioduszewski
206. *O Mario, Matko Boga* – Siedlecki [brak nut i tekstu]
207. *O Mario, Matko moja, Tyś wątpiących nadzieja* – Gillar
208. *O Mario, Matko moja, Ty przez życie prowadź mnie* – Gillar
209. *O Mario, moja radość, moje pocieszenie* – Gillar
210. *O Mario, moja radość, o Mario serce me* – Klonowski
211. *O Mario, na głos sługi nie odmawiaj Twej pomocy* – Siedlecki, Karol Antoniewicz
212. *O Mario, o Mario, Matko ma* – Gillar
213. *O Matko, przyjm w ofierze* – Mioduszewski
214. *O Mario, rajski kwiecie, Tobie święcę wonny maj* – na maj – Franciszek Walczyński
215. *O Mario, pełna łaski* – NMP Łaskawej – Gillar
216. *O Mario, szukam Cię dawny czas* – pątnicza – Gillar
217. *O Mario, Tyś przed wieki od Boga wybrana* – Niepokalane Poczęcie NMP – Flaszka
218. *O Mario, Twoja chwala na świecie słynie* – Flaszka
219. *O Mario, wieść wesola pełną łaski dziś Cię głosi* – na maj – Franciszek Walczyński
220. *O Marjo, wspomnij na mnie* – Gillar
221. *O Mario, życie moje* – majowa – Siedlecki
222. *O Matko Chrystusa Pana* [brak nut i tekstu]
223. *O Matko miłościwa, Panno litościwa* – Surzyński
224. *O Matko miłościwa* – Mazurowski [brak nut i tekstu]
225. *O Matko nasza wspólna w niebie* – Gillar
226. *O Matko ukochana! Dziewico wybrana* – MB Szkaplerznej – Mioduszewski
227. *O Najświętsza Matko Boża, jesteś śliczna jako róża* – Flaszka
228. *O Najświętsza Matko Boża, jesteś piękna, jako róża* – Flaszka
229. *O Najświętsza Matko Boża, jesteś piękna, jako róża* – Gillar
230. *O Najświętsza i najdroższa Matko Boża* – Gillar
231. *O Najświętsza i najdroższa Matko Boża* – Gillar
232. *O Najświętsza Rodzico Matko Pana Jezusa* – Wniebowzięcie NMP – Flaszka
233. *O Pani pełna jasności! Mario!* – melodia niemiecka
234. *O Panno czcigłozdobiona* – Gillar
235. *O Panno święta do Twych nóg młodzieży zastęp pada* – Antoni Chlondowski

236. *O pełna litości, Matko łaskawości* – Flaszka
237. *O Serce Marji niepokalane* – do Serca NMP – Flaszka
238. *O święta Mario, co królujesz w niebie*
239. *O święta niebios Pani* – Flaszka
240. *O szczęśliwe góry francuskiej ziemi* – NMP z Lourdes – Gillar
241. *Oto przychodzim przed twój obraz Pani!* – pątnicza – Mioduszewski
242. *O Ty miła Jasnogóro* [brak nut i tekstu]
243. *O wielka Matko od Boga wybrana* – MB Częstochowskiej – Mioduszewski
244. *Pamiętaj, najlitościwsza* – Gillar [brak tekstu]
245. *Pani, bądź pozdrowiona, o Maria!* – Gillar
246. *Panie w ofierze Tobie dzisiaj składam* – ks. Alojzy Orszulik, 1928, Karol Antoniewicz
247. *Panie w ofierze Tobie dzisiaj składam* – Flaszka, Karol Antoniewicz
248. *Pani, bądź pozdrowiona, o Maria!* – melodia sycylijska (z niemieckiego)
249. *Panno święta, my sieroty* – Flaszka [brak nut i tekstu]
250. *Pełna światłości, pełna litości* – Pieśń żeglarzy sycylijskich – Klonowski
251. *Perło droga, cna Panienko* – Surzyński
252. *Perło droga, Matko Boga* – do Serca NMP – Flaszka, Mioduszewski
253. *Perło droga, Matko Boga* – do Serca NMP
254. *Pieśnią wesela witamy, o Mario miesiąc Twój* – majowa – Antoni Chlondowski
255. *Pieśnią wesela witamy, o Mario miesiąc Twój* – Siedlecki
256. *Płonie niebo w słońca blasku* – majowa – ks. Franciszek Walczyński, Józef Wiktor Hołubowicz
257. *Pod sztandarem Twym stajemy* – Siedlecki, Feliks Nowowiejski, Franciszek Skiba
258. *Pod Twój płaszcz się uciekamy* – MB Szkaplerznej – Flaszka
259. *Pod Twój płaszcz się uciekamy* – MB Szkaplerznej – Gillar
260. *Po górach, dolinach, rozlega się dzwon* – MB z Lourdes – melodia francuska, Guignet, Józef Kiedrowski
261. *Po górach, dolinach, rozlega się dzwon* – MB z Lourdes – Flaszka, Józef Kiedrowski
262. *Pokraśniał świat* – ks. Antoni Chlondowski [brak tekstu]
263. *Pomnij Marjo, Matko miła* – Modlitwa św. Bernarda – Siedlecki
264. *Pomnijmy, że z łaski Boga ku Częstochowie* – pątnicza – Mioduszewski
265. *Ponad gwiazdami, ponad światłami* – MB Śnieżnej – Flaszka
266. *Przeczysta Dziewico, o Boga Rodzico!* – Siedlecki
267. *Przeczysta Dziewico, o Boga Rodzico* – Wendelin Świerczek
268. *Przed Tobą kłękamy, Ciebie Panno pozdrawiamy* – Gillar
269. *Przed wieki wybrana, Panno Mario!* – Gillar

270. *Przedziwna Boga Rodzico, Niewysłowiona Dziewico!* – Flaszka
271. *Przedziwna Matko Słowa wcielonego* – mszalna – Flaszka
272. *Prześliczna Panno nad Panny Dziewico* – Flaszka
273. *Przeradosna a miłosna nastąpiła nam godzina* – pątnicza – Gillar
274. *Przez Twe Mario czyste zaślubienie* – Zaślubienie NMP – Mioduszewski
275. *Przy obchodzie, przy obchodzie Twego, o Mario* – mszalna – Schindler
276. *Przy obchodzie, przy obchodzie Twego, o Mario* – mszalna (introit) – Józef Mazurowski
277. *Radujcie się bracia, już do nieba wzięta* – Wniebowzięcie NMP – A. Dąbrowski
278. *Radujcie się wszyscy miłujący Pana* – Wniebowzięcie NMP – A. Dąbrowski, Ludwik Bober
279. *Ratuj nas Mario Dziewico* – w strapieniu – *Śpiewniczek Eucharystyczny*
280. *Róża, lilia, Jezus, Maria!* – różańcowa – Gillar
281. *Róża Maria, piękność Maria* – różańcowa – Gillar
282. *Róża Maria, piękność Maria*
283. *Rozwija się kwiecie, świeci słoneczko* – pątnicza – Gillar
284. *Salve Regina, zawitaj Królowa* – Mioduszewski
285. *Serce Przczystej Dziewicy, Królowej nieba i ziemi* – do Serca NMP
286. *Serdeczna Matko, Opiekunko ludzi* (lub *Bądź pozdrowiona serc pobożnych łzami*) – Flaszka
287. *Serdeczna Matko, Opiekunko ludzi* – do Serca NMP – Mioduszewski
288. *Serdeczna Matko* [brak nut i tekstu]
289. *Sieroty zebrane Panno Mario!* – Flaszka
290. *Sieroty zebrane Panno Mario!* – Gillar
291. *Śliczna jak księżyc, porównana z słońcem* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski
292. *Śludzy Maryji wam pewne zbawienie* – pieśń bracka – Gillar
293. *Śludzy Maryji wam pewne zbawienie* – pieśń bracka – Mioduszewski, Flaszka
294. *Słyszałem wdzięczny głos, Maria woła nas* – pątnicza – Flaszka
295. *Smutek z łzami, płacz z pieśniami* – Wniebowzięcie NMP – Gillar
296. *Śpiewa mi słowiczek na rajskim dworze*
297. *Śpiewa mi słowiczek na rajskim dworze* – pątnicza – Gillar
298. *Święta Mario, biała lilio! O Matko Chrystusa* – Władysław Żeleński, 1885, Zygmunt Sarnecki
299. *Święta Mario, Matko Chrystusowa* – majowa (z Litanii Loretańskiej) – Siedlecki, Flaszka
300. *Święta Mario, módl się za nami* – majowa – Flaszka, Karol Studziński
301. *Święta Panno, Tyś nad wszystkie czystsza dziewice* – NMP Różańcowej – Mioduszewski, Flaszka

302. *Święta Panno, Tyś nad wszystkie* – Gillar [brak nut i tekstu]
303. *Tam, gdzie cudowny się znajduje, o Matko Boża obraz Twój* – pątnicza – Józef Uroda
304. *Tryumf i cześć Maryji najczystszej Dziewicy* – Józef Sierosławski, Tom. Sołtysik
305. *Ty, coś nieba jest ozdobą* – Flasza
306. *Ty, któraś pięknie dni swoje skończyła* – Flasza
307. *Ty, któraś w pierwszej odkupienia porze* – NMP Pocieszenia – Gillar
308. *Ty, która królujesz, dziś Twój miesiąc świeci* – majowa
309. *Ty, której berła ląd i morze słucha* – żeglarska – Mioduszewski, Flasza, Józef Morelowski
310. *Tysiąckroć bądź pozdrowiona o Maria* – majowa – Gillar
311. *Tysiąckroć bądź pozdrowiona o Maria* – majowa – Gillar
312. *Tysiąckroć bądź pozdrowiona o Maria* – różańcowa – Flasza
313. *Tysiąc razy pozdrawiamy Ciebie* – Flasza
314. *Ucieczko grzesznych, przyczyn się za nami* – Gillar
315. *Usłysz słodka pozdrowienie* – Gillar
316. *Wejrzyjcie dziś niebios* – pątnicza – Gillar
317. *Weselcie się nieba, piękności morza* – Wniebowzięcie NMP – Mioduszewki
318. *Wesel się Królowo miła* [brak nut i tekstu]
319. *Weź w swą opiekę nasz kościół święty* – Za Kościół święty – Siedlecki
320. *Wielbij cały świecie Maryi Poczęcie* – Niepokalane Poczęcie NMP – Mioduszewski
321. *Winszujemy Panno święta żeś bez zmaży jest poczęta* – Niepokalane Poczęcie – Schindler
322. *Witaj gwiazdo morza, wielka Matko Boża* – hymn nieszporny – Gillar
323. *Witaj jutrzeńko rano powstająca* – MB Częstochowskiej – Klonowski
324. *Witaj jutrzeńko rano powstająca* – MB Częstochowskiej – Klonowski
325. *Witaj Królowo, czysta Dziewico*
326. *Witaj Królowo, czysta Dziewico* – Flasza
327. *Witaj Mario, śliczna Pani* – Siedlecki
328. *Witaj Mario, ozdobo* – do NMP na Piasku w Krakowie – Richling [bez tekstu]
329. *Witaj Matko Wspomożenia* – NMP Wspomożenia Wiernych – Michał Krawczyk
330. *Witaj mórż jutrzeńko, Szczęsna Matko Boga* – hymn nieszporny – Klonowski, Tadeusz Karyłowski
331. *Witaj nieba i nad nieba jasna ozdobo* – różańcowa – Gillar
332. *Witaj niebios Królowo, Pani* – NMP Miłosiernej – Flasza
333. *Witaj Pani, my poddani* – MB Szkaplerznej – Mioduszewski
334. *Witaj Pani niebieska, o Mario Anielska* – pątnicza – Flasza

335. *Witaj święta i Niepokalana* – Siedlecki
336. *Witaj święta i poczęta niepokalanie* – Mioduszewski
337. *Witaj święta i poczęta niepokalanie*
338. *Witaj święta i poczęta* – Niepokalane Poczęcie NMP – Gillar [brak tekstu]
339. *Witaj, witaj i zawitaj, Panienko Piekarska* – MB Piekarskiej – Gillar
340. *Witam Cię witam Królowo* – Gillar [brak tekstu]
341. *Witamy Cię Kalwario, miejsce święte wybrane*
342. *W mgłę spowity, złotolity wynurza się brzask* – majowa – Franciszek Walczyński, Józef Tuszwowski
343. *W pierwszym momencie bez zmayı poczęta* – Niepokalane Poczęcie NMP – Gillar
344. *Wspomnij o Królowo miła* – MB Ucieczki Grzeszników [brak tekstu]
345. *Wszechwładna, Przczysta Królowo* – za Ojca świętego – *Śpiewniczek Eucharystyczny*
346. *Wzięta do nieba Maria Królowa* – Wniebowzięcie NMP – Flaszka
347. *Wzięta do nieba najlaskawsza Pani* – Wniebowzięcie NMP – Flaszka
348. *Wzmocnij usta Twoje wdzięczności pieniem* – Niepokalane Poczęcie NMP – Gillar
349. *Zabrzmiały szumy srebrnych fal* – Antoni Chlondowski
350. *Zabrzmił pieśni* [brak nut i tekstu]
351. *Za Matką się udaj* – Flaszka
352. *Zaprowadź Panno miła laskawie żeglarzów (Zu Dir o Gnadenquelle)* – Gillar
353. *Zasnęła na czas* – [brak nutowego i tekstu]
354. *Zawitaj córko Ojca przedwiecznego* – Niepokalane Poczęcie NMP – Flaszka
355. *Zawitaj Królowo, bądź zawsze gotowa* – MB Szkaplerznej
356. *Zawitaj Królowo [zamiast Maryjo] Różańca świętego*
357. *Zawitaj Królowo Różańca świętego* – z Głębowic
358. *Zawitaj Królowo Różańca świętego, Przybytku Boga* – Mioduszewski
359. *Zawitaj ranna Jutrzenko i grzechów naszych lekarko* – Flaszka
360. *Z dalekiej my krainy* [brak tekstu]
361. *Zdrowaś bądź Mario, Matko litościwa* – Gillar
362. *Zdrowaś bądź Mario, o Maria! laskiś Bożej pełna, o lilia!* – Gillar
363. *Zdrowaś bądź Mario, laski Bożej pełna* – Pozdrowienie Anielskie – Piotr Studziński
364. *Zdrowaś Mario, Boga Rodzico* – Franciszek Walczyński
365. *Zdrowaś Mario, Boga Rodzico* – Flaszka
366. *Zdrowaś Mario, laskiś pełna* – Pozdrowienie Anielskie – Flaszka
367. *Zdrowaś Mario* [brak nut i tekstu]
368. *Zdrowaś Mario, laski pełna* [brak tekstu]

369. *Zdrowaś Mario, Matko Zbawienia* – Flaszka
370. *Zdrowaś Mario śpiewajmy* – Gillar
371. *Zdrowaś gwiazdo morska* [brak nut i tekstu]
372. *Zawitał dla nas majowy poranek* – majowa – Klonowski
373. *Zejdź Pani nieba na nasze padole* – patriotyczna – Piotr Studziński
374. *Ze wszech najśliczniejszą, Ją miłą mam* – Gillar
375. *Z góry Kalwaryjskiej rozlega się dzwon* – pątnicza – z Kalwarii
376. *Z gór wiekiustych, z Patriarchów łona* – Narodzenie NMP
377. *Złączmy razem nasze głosy* – NMP Wspomożenia Wiernych – Antoni Chlondowski
378. *Z góry Karmelu* [brak nut i tekstu]
379. *Z wyroków nieba Maria się rodzi* – Narodzenie NMP
380. *Źródło łaski, witaj nam (Gnadenquelle, sei gegrüsst)* – melodia niemiecka, Józef Uroda
381. *Tam w niebieskiej krainie jest jeden śliczny kwiat* – majowa – melodia niemiecka
382. *Słowiczki już śpiewają, wesoły nastał maj*

Widzimy, że mamy przed sobą kolekcję *stricte* pieśniową, nie ma tu bowiem innych śpiewów maryjnych, np. litanii, godzinek. W całym zestawieniu wyraźnie przeważają pieśni kościelne, ale licznie reprezentowany jest również repertuar pozakościelny, związany m.in. z pielgrzymkami czy sferą prywatnej modlitwy. Uwagę zwraca brak niektórych znanych, uświęconych tradycją pieśni, jak *Bogurodzica* czy *Z dawna Polski Tyś Królową*. Równocześnie pojawiają się – jako marginesy wprawdzie – bardzo popularne pieśni solowe, np. *Ave Maria* Franza Schuberta (z tekstem polskim) czy *Ave Maria* Charles’a Gounoda. Trzeba wszelako podkreślić, że zbiór Urody, przy całej różnorodności, ma charakter wybitnie narodowy, widoczny w całkowitej dominacji repertuaru polskojęzycznego oraz obecności maryjnych śpiewów patriotycznych; pieśni łacińskojęzyczne stanowią bardzo wąski margines³⁵.

Czy w czasach Urody był to rzeczywiście „największy zbiór” pieśni ku czci Najświętszej Marii Panny? Patrząc z dzisiejszej perspektywy, tj. po dziesięcioleciach prac zbierackich, naukowych i edytorskich, prowadzonych przez hymnolo-

³⁵ Jedynym utworem łacińskim, jaki został wpisany przez Urodę, jest *Ave Maria* Gounoda. Tekst łaciński miały na pewno przynajmniej niektóre kompozycje o łacińskojęzycznych tytułach (incipitach), ostatecznie niezapisane lub – jak w jednym wypadku – pozostawione bez podpisanych słów. Chodzi tu o następujące opracowania: *Ave Maria* Józefa Surzyńskiego [nr 8], *Ave Maria* Ottona Mieczysława Żukowskiego [nr 9], *Ave maris Stella* autorstwa F. Kothe’go [nr 10], *Ave maris Stella* Piotra Studzińskiego [nr 11], *Ave maris Stella* Franciszka Walczyńskiego [nr 12], *Ave Regina coelorum* Franciszka Walczyńskiego [nr 13] i *O Maria, Virgo pia* [nr 194] ze zbioru Flaszky.

gów, muzykologów, a także różnych badaczy z zakresu historii kościoła i mariologii, wspieranych nowoczesnymi metodami identyfikacyjnymi, bazami danych *etc.*, ponadto, o czym nie można zapominać, przy stale przecież powstających w okresie powojennym nowych pieśniach maryjnych, moglibyśmy stwierdzić, że to etykieta zdecydowanie ponad miarę. Ale przecież był to rok 1936, kiedy to polska pieśń maryjna, wprawdzie tworzona w niemałych ilościach i wydawana drukiem w rozmaitego typu publikacjach śpiewnikowych, nie została poddana takim kwerendom, typologiom oraz obserwacjom naukowym, jak w czasach późniejszych, zwłaszcza w ostatnich dekadach. Można zatem uznać, że ze swoim szeroko zakrojonym, „największym zbiorem” pieśni maryjnych – na pewno nie-tworzonym jeszcze z myślą o przyszłym *Polskim Śpiewniku Katolickim* – Uroda wszedł w rolę protoplasty pieśniowych antologii profilowanych tematycznie, bo przecież rozmach całego przedsięwzięcia jest tu naprawdę imponujący. Zaryzykujemy: wtedy – w 1936 roku – był to chyba rzeczywiście największy zbiór polskich pieśni religijnych ku czci Najświętszej Marii Panny.

Z poznawczego wszakże punktu widzenia najistotniejsze jest to, że maryjna kolekcja Józefa Urody przynosi pieśni do tej pory nieznane i niezidentyfikowane, zupełnie zapomniane, które wzbogacają polski repertuar maryjny o wiele nowych pozycji, równocześnie też rzucają nań dodatkowe światło, zwłaszcza gdy chodzi o południowe rejony Polski.

Pieśni nieznane i zapoznane

Porównawcza weryfikacja repertuaru zebranego przez Urodę – polegająca na konfrontacji melodii i tekstów słownych z zawartością wykorzystanych przez niego śpiewników i zbiorów towarzyszeń organowych³⁶, a także treści wielu

³⁶ Obok cytowanych wcześniej śpiewników i zbiorów (zob. przypis 32) za źródła porównawcze posłużyły m.in.: *Cantionale locupletissimum nec non Processionale Ecclesiasticum continens ea omnia cantica*, oprac. M. Dembiński, Poznań 1847; *Chorał, czyli dostateczny zbiór melodyj do przeszło 700 pieśni kościelnych w języku polskim*, oprac. J. Nachbar, Opole – Berlin 1856; *Katolik w modlitwie czyli Książka do Nabożeństwa oraz Śpiewnik Kościelny na cały rok*, Mikołów 1861; *Śpiewnik Kościelny (Cantionale ecclesiasticum) obejmujący Pieśni, Hymny, Antyfony, Nieszpory etc. z melodyjami*, oprac. R. Zientarski, Warszawa 1870; *Zupełny śpiewnik i książka do nabożeństwa*, Mikołów ok. 1880; *Śpiewnik kościelny i domowy wraz z książką modlitewną dla wygody katolików z różnych księzek i śpiewników zebrany i ułożony, z dodaniem officyum za umarłych czyli nabożeństwa za dusze w czyśćcu sprawiedliwości Boskiej zadość czyniące*, Częstochowa – Warszawa 1887; *Śpiewnik kościelny dla młodzieży szkolnej*, oprac. E. Urbanek, Lwów 1894; *Zbiór Modlitw i Pieśni zwykle używanych podczas nabożeństwa majowego przez X. W. G. w Zwierzyńcu*, Hrubieszów ok. 1896, wyd. faksymilowe Lublin 2008; *Kancyonał czyli Śpiewnik dla młodzieży*, oprac. T. Kiewicz, Pelplin

prac muzykologicznych poświęconych pieśniom maryjnym³⁷, innych publikacji śpiewnikowych, licznych stron internetowych z wykazami, incipitami i notami

1901 (wyd. 2); *Śpiewnik kościelny dla uczenie Seminarjów nauczycielskich w Krakowie*, oprac. J. R., Kraków 1915; *Choral, czyli towarzyszenie organ do księżeczki parafialnej „Droga do nieba”*, oprac. K. Hoppe, Racibórz 1920; *Pieśni ku czci Serca Pana Jezusa, Najświętszej Maryi Panny i Świętych Pańskich. Zbiór pieśni religijnych ułożony na cztery głosy do grania na organach*, oprac. T. Cieplik, Bytom b. r. w.; *Śpiewnik kościelny dla diecezji Chełmińskiej*, oprac. J. Wiśniewski, Pelplin 1928; *Śpiewniczek Kościelny*, oprac. A. Pohl, Bielsko 1931; *Skarbiec Modlitw i Pieśni. Książka diecezjalna do Nabożeństwa dla katolika każdego stanu i wieku*, oprac. księża Diecezji Katowickiej, Katowice 1933; *Rok Kościelny w pieśniach i hymnach*, oprac. F. Konior, b. r. m. w.; *Śpiewnik parafialny czyli zbiór pieśni sakralnych polskich i łacińskich oraz modlitw dla użytku wiernych w kościołach rzymsko-katolickich*, oprac. W. Lewkowiec, Olsztyn 1968 (wyd. 6); *Śpiewnik Kalwaryjski*, red. A. Chadam, oprac. muz. M. Michalec, S. Szydełko, wyd. 2, Kalwaria Zebrzydowska 1984; *Droga do nieba. Katolicki modlitewnik i śpiewnik*, Opole 2001. Kilka śpiewników udostępniła mi dr hab. Teresa Krasowska z Instytutu Muzyki UMCS, której serdecznie za to dziękuję.

³⁷ Por. m.in.: K. Mrowiec, *Polska pieśń kościelna w opracowaniu kompozytorów XIX wieku*, Lublin 1964; W. Świerczek, *Katalog kancjonałów staniąteckich i pieśni*, Lublin 1980; K. Mrowiec, *Maryja w muzyce polskiej XIX wieku*, [w:] *Niepokalana. Kult Matki Bożej na ziemiach polskich w XIX wieku*, Lublin 1988; *Polskie śpiewy religijne społeczności katolickich. Studia i materiały*, t. 1, red. B. Bartkowski, Lublin 1990; K. Winowicz, *Ksiądz prałat dr Józef Surzyński (Życie i dzieło)*, Poznań 1991; R. Hanke, *Silesia cantat. Dzieje polskiego śpiewactwa kościelnego na Śląsku*, Katowice 1996; J. Chudalla, *Wartości historyczne i liturgiczne chorałów organowych wydawanych w języku polskim na Górnym Śląsku w XIX i początkach XX wieku*, [w:] *Sympozja 23. Kształcenie muzyków kościelnych na Śląsku*, red. R. Pośpiech, P. Tarlinski, Opole 1997, s. 179-194; K. Mrowiec, *Recepcja obcych melodii pieśni maryjnych w polskich śpiewnikach kościelnych XIX i XX wieku*, [w:] *Affetti musicologici. Księga pamiątkowa z afektem ofiarowana Profesorowi Zygmuntowi Marianowi Szweykowskiemu w 70. rocznicę urodzin*, red. P. Poźniak, Kraków 1999, s. 399-414; A. Węcłewska-Bach, *Das polnische katholische Kirchenlied in oberschlesischen Gesangbüchern von 1823 bis 1922*, Sinzig 1999; R. Kaczorowski, *Fenomen warmińskich pieśni sanktuaryjnych*, „Liturgia Sacra. Liturgia – Musica Ars” 10: 2004, nr 2, s. 395-420; *Pieśń religijna na Śląsku. Stan zachowania i funkcje w kulturze*, red. K. Turek, współprac. B. Mika, Katowice 2004; *Polska muzyka religijna – między epokami i kulturami*, red. K. Turek, współprac. B. Mika, Katowice 2006; R. Kaczorowski, *Kult maryjny na Warmii w XIX wieku*, Gdańsk 2006; A. Kusto, *Z badań nad przekazami źródłowymi pieśni ludowych. Na przykładzie pieśni maryjnych z Lubelszczyzny*, „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska. Artes” vol. V 2007, s. 131-163; S. Garnczarski, *Pieśń maryjna w twórczości Franciszka Walczyńskiego*, „Annales Lublinenses pro Musica Sacra” 1: 2010, s. 299-313; J. Gładysz, *Maryjny repertuar pieśniowy w sanktuarium Matki Bożej w Tuchowie*, „Annales Lublinenses pro Musica Sacra” 1: 2010, s. 315-344; S. Garnczarski, *Zbiór Pieśni do Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie poczętej... ks. Franciszka Walczyńskiego. Studium teologiczno-muzykologiczne*, „Liturgia Sacra. Liturgia – Musica – Ars” 18: 2012, nr 2, s. 495-512; A. Reginek, *Kancjonał rękopiśmienny jako przekaz tradycji śpiewów kościelnych na Górnym Śląsku w XIX wieku. Studium źródłoznawcze na podstawie trzech zbiorów: Kancjonał z Leśnicy Opolskiej (1810-1848), Kancjonał Ellgotcki (1832), Kancjonał ze Śląska Pruskiego (2 poł. XIX w.)*, [w serii:] *Studia i Materiały Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, nr 71,

pieśni maryjnych – pozwoliła ustalić, że omawiany zbiór mieści w sobie 26 pozycji dotychczas nieznanych. Dotyczy to – w zależności od przypadku – albo równocześnie i melodii, i tekstu słownego, albo bądź to melodii, bądź to tekstu, wreszcie jedynie rezultatu samego zespolenia melodii i tekstu w jeden organizm pieśniowy, bo melodia i tekst same w sobie, tj. osobno traktowane, nie są niczym nowym. Ponieważ zdaję sobie sprawę z tego, że bardzo trudno jest dotrzeć do wszystkich źródeł drukowanych z repertuarem maryjnym, tak jak i z pieśniowym w ogólności, nadto łatwo przy takiej kwerendzie o przeoczenie czegoś, co bywa niekiedy nawet i w zasięgu ręki, to do określenia „nieznane” dodałem również „zapoznane” – na wypadek, gdyby jednak okazało się, że jakieś pieśni spośród owych „nieznanych” ukazały się w pominiętym lub przeoczonym przeze mnie źródle, co i tak nie przekreśli faktu, iż śpiewy te nie są częścią repertuaru, która byłaby otoczona szczególną pamięcią³⁸. Dodać też trzeba, że najpewniej wiele z owych „nieznanych i zapoznaczonych” pieśni było za sprawą organistowskiej i chórmistrzowskiej aktywności Urody w swoim czasie dobrze znanych w buczkowickiej parafii, a dopiero później repertuar ten został wyparty ze świadomości i popadł w zapomnienie.

1. Pieśni Józefa Urody

Na pierwszy plan, choć nie pod względem liczebności, wysuwają się utwory autorstwa Józefa Urody. W sytuacji, gdy wiemy z rozmaitych relacji, że buczkowicki organista komponował pieśni, był też autorem opracowań chóralnych, wykonywanych podczas rozmaitych uroczystości, a równocześnie nie dysponujemy przekazami tych prac (jak np. wspomnianego śpiewu o tytule *Gdy życie wam skrycie*), to pieśni ze zbioru *Ave Maria!* stanowią w obecnej chwili jedyny dokument jego twórczości na tym polu. Są to trzy kompozycje i trzy poetyckie przekłady-parafrazy niemieckich pieśni maryjnych.

red. A. Malina, Katowice 2012. Serdecznie dziękuję prof. dr. hab. Remigiuszowi Pośpiechowi za wskazanie mi kilku ważnych pozycji z zakresu literatury przedmiotu oraz edycji śpiewnikowych.

³⁸ Wobec przynajmniej części pieśni uznanych za pozycje dotąd nieznanne przyjmujemy podobny punkt widzenia do tego, jaki zaprezentował ks. Antoni Reginek. Wyszczególniając grupę nieznaną pieśni kościelnych z XIX-wiecznych kancjonałów śląskich, ks. Reginek dodał następującą uwagę: „Nie da się wykluczyć, że w wyniku dalszych badań prowadzonych w przyszłości niektóre z tych śpiewów i pieśni mogą jeszcze znaleźć swoje potwierdzenie w innych źródłach, w tym także w drukach ulotnych. Niemniej oznaczenie ich, na tym etapie badań, jako utworów nieznaną, stanowi ewidentne świadectwo słabego ich upowszechnienia, raczej zawężonej recepcji w obrębie mniejszej modlitewnej wspólnoty, korzystającej z danego kancjonału”. *Ibid.*, s. 75.

1. 1. Kompozycje

Uroda zamieścił w zbiorze trzy swoje pieśni: [nr 52] *Do Marii pospieszajmy*, [nr 62] *Dzwoneczku nasz miły* i [nr 303] *Tam, gdzie cudowny*. Wszystkie zapisał w prostym układzie dwugłosowym. Teksty pieśni *Dzwoneczku nasz miły* i *Tam, gdzie cudowny* funkcjonowały już wcześniej z innymi melodiami³⁹. Nie udało mi się natomiast odnaleźć tekstu pieśni *Do Marii pospieszajmy*. Wykazuje on pod względem językowym pewne pokrewieństwo z tekstami, o których wiemy na pewno, że pochodzą od Urody; niewykluczone więc, iż to on właśnie napisał te słowa. Przytaczamy wszystkie trzy pieśni wraz z pełnym zasobem strof.

Przykład 1. *Do Marii pospieszajmy*, muzyka Józef Uroda.

Do Ma - ri - i po - spie - szaj - my, Do Ma - ri - i, gdzie Jej tron;
 Na - szej Mat - ce za - śpie - waj - my je - den wspól - ny, dźwię - czny ton:
 A - ve, a - ve Ma - ri - a, nuć - my wszys - cy wraz,
 Zro - waś, zdro - waś Kró - lo - wa! Ser - ca roz - pal w nas.

Do Marii pospieszajmy,
 Do Marii, gdzie Jej tron;
 Naszej Matce zaśpiewajmy
 Jeden wspólny, dźwięczny ton:
 Ave, Ave Maria,
 Nućmy wszyscy wraz,
 Zdrowaś, zdrowaś Królowo!
 Serca rozpal w nas.

³⁹ Tekst pieśni *Tam, gdzie cudowny się znajduje* przytacza J. Chrzęszcz, *Duchowna Pielgrzymka do Lourdes*, Góra św. Anny 1913, s. 79-80. Tekst pieśni *Dzwoneczku nasz miły*, [w:] *Droga do nieba. Modlitewnik opracowany przez Kapłanów diecezji opolskiej*, Opole 1981 (wyd. 43), s. 496, tekst i melodia (jak *Brzmi cichej godziny*), [w:] *Droga do nieba. Katolicki...*, s. 1089, 1098.

Matko nasza, Matko Boża,
Tyś jest pełna Bożych tchnień,
Świeć wśród życia nam rozdroża,
Niech nas mija chmury cień!
Ave, Ave Maria...

Tyś nam Matką i Królową
Jest od niepamiętnych lat,
Weź w opiekę swą na nowo
Uciśniony, biedny świat.
Ave, Ave Maria...

Dziś jak Matce i Patronce
Kornie ścielem się do stóp,
Po naszej z ziemią rozłące,
zrób nam w niebie miejsce, zrób.
Ave, Ave Maria...

Przykład 2. *Dzwoneczku nasz miły*, muzyka Józef Uroda.

Dzwo-necz-ku nasz mi-ły, gło-sisz z ca-lej si-ły Zwia-sto-wa-nie, A-nio-ła

Bo-że-go, po-sła-nie-bie-skie-go świę-tej Pan-nie, świę-tej Pan-nie.

Dzwoneczku nasz miły,
Głosisz z całej siły
Zwiastowanie,
Anioła Bożego,
Posła niebieskiego
Świętej Pannie.

Rozsyłasz twe głosy
Przez pola i lasy,
Zachęcasz nas,

Byśmy się modlili,
Matkę Boga czcili,
Na każdy czas.

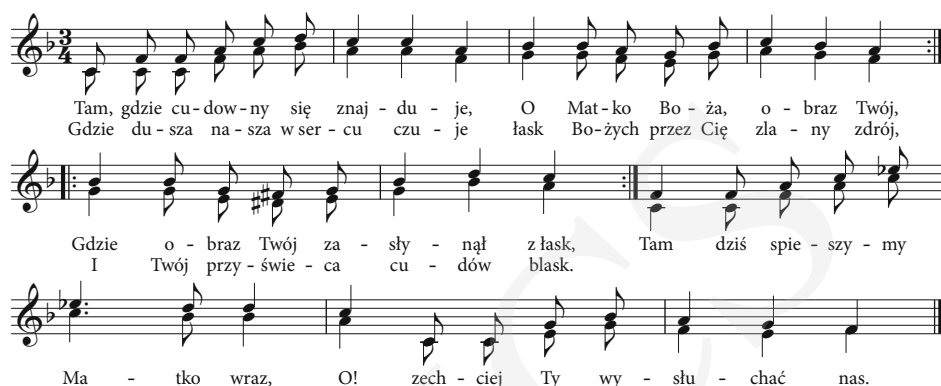
Przy porannej zorzy,
Zbliżam się w pokorze
Z uniżeniem,
Przed Cię Panno święta
Bez grzechu poczęta
Z pozdrowieniem.

Bądźże pozdrowiona,
Łaską napelniona,
Matko Boga,
O święta Panienko,
Zaranna jutrzeńko
Jakżeś błoga.

Przy dziennej robocie,
W ciężkościach i pocie
Prosimy zaś,
O najdobrotliwsza
I najmiłociwsza,
Nie opuść nas!

Gdy słońce zagaśnie
We wieczornym czasie,
Zbliża się noc,
Strzeż nas, o Maria,
Tyś czysta lilia,
Nasza pomoc.

Przy końcu naszego
Życia mizernego,
O Mario!
Prosim Cię serdecznie,
Uproś życie wieczne,
O Mario!

Przykład 3. *Tam, gdzie cudowny*, muzyka Józef Uroda.

Tam, gdzie cu-dow-ny się znaj - du - je, O Mat - ko Bo - ża, o - braz Twój,
Gdzie du - sza na - sza w ser - cu - czu - je łask Bo - żych przez Cię zla - ny zdroj,
Gdzie o - braz Twój za - sły - nął z łask, Tam dziś spie - szy - my
I Twój przy - świe - ca cu - dów blask.
Ma - tko wraz, O! zech - ciej Ty wy - słu - chać nas.

Tam, gdzie cudowny się znajduje,
O Matko Boża, obraz Twój,
Gdzie dusza nasza w sercu czuje
Łask Bożych przez Cię zlany zdroj.
Gdzie obraz Twój zasłynął z łask
I Twój przyświeca cudów blask,
Tam dziś spieszymy, Matko, wraz,
O! zechciej Ty wysłuchać nas.

Tam, gdzie tysiące dusz pospiesza,
Wyleczyć się z grzechowych ran,
Gdzie wzrok Twój miły je pociesza
I łaskę na nie zlewa Pan.
Gdzie obraz Twój...

Gdzie Twoje dzieci Ci z wdzięczności
Ślubują miłość, wierność swą,
Któreś Ty Matko w swej miłości
Pociechą pokrzepiła Twą.
Gdzie obraz Twój...

Gdzieś w sławnej świętej Twej kaplicy,
Łez tyle osuszyła już,
Gdy kornie prosili grzesznicy
O miłosierdzie dla swych dusz.
Gdzie obraz Twój...

Wysłuchaj naszych dusz błaganie,
 I wyproś u Jezusa tam
 Nad nędzą naszą zmiłowanie,
 I bądź na zawsze Matką nam!
 Bo gdzie Twój obraz słynie z łask...

1. 2. Przekłady i parafrazy pieśni niemieckich

Słowa autorstwa Józefa Urody są poetyckimi przekładami lub parafrazami tekstów pieśni niemieckich, podłożonymi przez niego pod prymarne melodie, każdorazowo opatrzone dopiskiem „melodia niemiecka”. Są to trzy utwory: [nr 88] *Jak wiosny kwiat*, [nr 123] *Mario! maja Królowo* i [nr 380] *Źródło łaski, witaj nam*. Pierwsza i trzecia zapisane są w postaci jednogłosowej, druga w układzie dwugłosowym. O ile w przypadku *Źródło łaski, witaj nam* Uroda wskazał pierwowzór w postaci pieśni *Gnadenquelle, sei gegrüsst*, o tyle wobec dwu pozostałych pieśni nie uczynił tego. Zidentyfikowałem jeden wzór: *Mario, maja Królowo* to przekład tekstu i wierne cytowanie melodii pieśni *Maria, Maienkönigin*.

Przykład 4. *Jak wiosny kwiat*, melodia niemiecka, słowa Józef Uroda.

Jak wio-sny kwiat w słoń-ca blask zwr-a-ca o - czy swe, Tak wzrok mój do Cie - bie
 w gó - rę mknie. Do Cie - bie Ma - ri - o ma du - sza się rwie, o
 Mat - ko, na - de mną u - li - tuj się.

Jak wiosny kwiat w słońca blask zwraca oczy swe,
 Tak wzrok mój do Ciebie w górę mknie.
 Do Ciebie Mario ma dusza się rwie,
 O Matko, nade mną ulituj się.

Ulituj się Mario, Matko nędzy mej,
 I łask promień w dusze moją wlej,
 Z padołu do Ciebie wołam ziemi tej,
 O Matko, nade mną, ach, litość miej.

A zwłaszcza kiedy nadejdzie już życia kres,
 Pożegnać mi przyjdzie ten padół łez,
 Gdy czoło pokryje śmiertelny mi znój,
 O Matko litości, Ty przy mnie stój!

Przykład 5. *Mario! moja Królowo*, melodia pieśni *Maria, Maienkönigin*,
 słowa Józef Uroda.

Ma - ri - o, ma - ja Kró - lo - wo, W mie - sią - cu Twym, o Pa - ni, Cześć To - bie nie - siem
 na no - wo. U Two - ich stóp ze - bra - ni, Cześć
 To - bie nie - siem na no - wo. U Two - ich stóp ze - bra - ni.

Mario, Moja Królowo,
 W miesiącu Twym o Pani,
 Cześć Tobie niesiem na nowo
 U Twoich stóp zebrani.

Ziemia okryta kwiatami
 Swe wdzięki w koło sieje,
 I płynie pieśń nad światami
 Tej, co w niebie jaśniej.

Szczęśliwy, w sercu którego
 Uoczy maj zagości,
 Ten nie zapragnie niczego
 W tem życiu i w wieczności.

Lecz komu winy do duszy
 Wtargną z myślami złemi,
 Ten całe piekło katuszy
 Przechodzi już na ziemi.

Mario, moja Królowo,
Spraw niechaj Cię statecznie,
Co roku chwalim na nowo
Na ziemi, potem wiecznie.

Przykład 6. *Źródło łaski, witaj nam*, melodia pieśni *Gnadenquelle, sei gegrüsst*,
słowa Józef Uroda.

Źródło łaski, witaj nam, Co wypływasz z niebios
bram, O Ma-ri - o, o Ma-ri - o, Mat - ko na - sza, wi - taj nam!

Źródło łaski, witaj nam,
Co wypływasz z niebios bram,
O Mario, o Mario,
Matko nasza, witaj nam!

Matko, myśmy dzieci Twe,
Daj nam wiecznie wielbić Cię!
Daj się kochać, daj się sławić,
Nieustannie w nocy, dnie!

Niesłychana rzecz ta,
By nie doznał łaski kto,
Gdy do Ciebie się uciekał,
Pewnie Matko wsparłaś go!

Zewsząd czyha wroga dłoń,
Przeto Ty nas Marjo broń,
W walce życie, o Mario,
Łaską swoją Ty nas słoń!

Po doczesnym życiu tu
Do wiecznego prowadź snu,
Niechaj w niebie Jezusowi
Wieczne hymny śpiewam mu!

Jeśli porównamy teksty Urody z pierwowzorami niemieckimi⁴⁰, widzimy, że chodzi tu o bardzo swobodne przekłady, wchodzące niekiedy już na pole parafrazy. O ile *Źródło łaski, witaj nam (Gnadenquelle, sei gegrüsst)* mieści się jeszcze w kategorii poetyckiego przekładu, o tyle *Mario! Maja Królowo (Maria, Maienkönigin)* jest już nader swobodną parafrazą, i to jedynie w pierwszej strofie, przechodzącą w następnych zwrotkach w niemal autonomiczny już wiersz.

2. Inne utwory

Obok pieśni Józefa Urody w zbiorze odnajdujemy 20 dalszych utworów, które wydają się być pozycjami dotąd nieznanymi. Dzielą się one, analogicznie jak pieśni Urody, na dwie grupy. Do pierwszej, obejmującej 11 tytułów, należą pieśni o nieznanach melodiach, także po części i tekstach, do drugiej natomiast, liczącej 9 tytułów – melodie pieśni niemieckich z tekstami w języku polskim.

2. 1. Melodie i teksty

Grupę nieznanach dotychczas melodii tworzą następujące pieśni: [nr 20] *Bądź pozdrowiona święta Pani*, [nr 63] *Gdy ból tłumiony szarpie*, [nr 69] *Gdy wśród rozstajnych*, [nr 70] *Gdy żal i smutek*, [nr 105] *Królowo nasza Niepokalana*, [nr 137] *Matko, Królowo ojczystej Korony*, [nr 144] *Matko nasza ukochana*, [nr 148] *Matko Odkupiciela*, [nr 184] *Niepokalana, Tobie cześć!*, [nr 238] *O święta Mario*, [nr 341] *Witamy Cię Kalwario* i [nr 357] *Zawitaj Królowo Różańca*. W przypadku pieśni *Gdy żal i smutek* przytoczymy tylko melodię, ponieważ Uroda nie podpisał tu słów, a mnie nie udało się natrafić nawet na incipit tego tekstu. Wśród tekstów wymienionych pieśni ponad połowa jest znana z rozmaitych innych

⁴⁰ Tekst pieśni *Maria, Maienkönigin*: 1. Maria, Maienkönigin, | Wir kommen, dich zu grüssen, | O holde Freudenspenderin, | Sieh uns zu deinen Füßen. | 2. Nichts glich an Schönheit einstens dir, | Nichts dir an Tugendglanze. | Nun prangst du als die schönste Zier | Dort in der Heil'gen Kranze. | 3. Wir möchten gern, o Jungfrau mild, | Auch unsre Herzen schmücken | Und deiner Tugen holdes Bild | In unsre Herzen drücken. Cyt. [za:] *Lieder und texte zur Maiandacht*, s. 25, www.kirchenlieder.name/page1.html [data dostępu: 18.03.2014]. Tekst pieśni *Gnadenquelle, sei gegrüsst* (strofy, które legły u podstaw przekładu): 1. Gnadenquelle, sei gegrüsst, | Quelle, die beständig fließt, | Trost der Christen, o Maria! | Jungfrau, sei gegrüsst! | 3. Liebste Mutter, wir sind dein, | Zeig dich, Mutter stets zu sein, | Schreib uns alle deinem Herzen | Unauslöschlich ein. | 5. Mutter, es ist unerhört, | Dass dein Sohn dir nicht gewährt, | Was du deinen treuen Dienern | Gütigst hast begehrt. | 6. Wenn Gefahr der Seele droht, | In des Lebens jeder Not, | Rettet uns in deinem Namen | Der versöhnte Gott. | 12. Nach vollbrachten letzten Streit | Führ' uns in die Ewigkeit; | Milde Jungfrau, zeig uns Jesum | In der Herrlichkeit. Cyt [za:] *Unser heiligstes Erbe. Katholische Gebete und Kirchengesänge aus Werischwar*, wyd. Z. Boros, Pilisvorosvar 1997, s. 186-187, www.fogarasy.hu/Enekesonyv.pdf [data dostępu: 18.03.2014].

opracowań muzycznych, mianowicie: *Bądź pozdrowiona święta Pani* – tekst autorstwa Karola Hoffmana (1855-1937), opracowany jako pieśń solowa z towarzyszeniem organów lub fortepianu przez Ottona Mieczysława Żukowskiego⁴¹; *Gdy ból tłumiony szarpie* i *Gdy wśród rozstajnych* – oba teksty autorstwa Zofii Kęczkowskiej (1879-1916), także umuzycznione przez Ottona Mieczysława Żukowskiego⁴²; nadto, *Witamy Cię Kalwario* oraz powszechnie do dziś śpiewana pieśń *Zawitaj Królowo Różańca*, jak wiadomo, mająca wiele ujęć melodycznych. Teksty te wszakże mają w zbiorze Urody odmienne melodie aniżeli w znanych dotąd opracowaniach i przekazach. Pieśń *Witamy Cię Kalwario* figuruje wprawdzie w *Śpiewniku Kalwaryjskim*, z zupełnie jednak inną melodią⁴³.

Osobnego komentarza wymagają dwie pieśni: *Matko Odkupiciela* i *Zawitaj Królowo Różańca*. Pierwsza z nich – dziś znana, zarówno z melodii, jak i z tekstu⁴⁴ – opatrzona została przez Urodę uwagą „z Buczkowic”. Jest to wprawdzie zasadniczo ta sama melodia, którą przynosi zbiór *Droga do nieba*, niemniej jednak przedstawia wobec śpiewnikowego wzoru wariant, utrwalony najpewniej w buczkowickiej tradycji. Dla udokumentowania owej lokalnej tradycji czynimy tu przeto wyjątek od zasady przytaczania pieśni nieznanych, prezentując buczkowicką wersję wspomnianego śpiewu. Z kolei przy *Zawitaj Królowo Różańca* widnieje dopisek „z Głębowic”. Tej melodii, którą przytacza Uroda, nie udało mi się nigdzie odnaleźć. Być może mamy przed sobą melodię powstałą lub specjalnie rozpowszechnioną właśnie w Urody rodzinnych Głębowicach, którą zapamiętał z młodości i utrwalił.

⁴¹ Zob.: K. Hoffman, *Hymn do Najświętszej Maryi Panny*, „Dzwonek Częstochowski” 1: 1901, t. 1, s. 5-7; O. M. Żukowski, *Pieśni do Najświętszej Panny na jeden głos z towarzyszeniem organu lub fortepianu*, Kraków b. r. w.

⁴² U Żukowskiego pieśń *Gdy wśród rozstajnych dróg* nosi tytuł *Do Matki Boskiej Dobrej Rady*, a pieśń *Gdy ból tłumiony* – tytuł *Mateńko moja!* Zob. O. M. Żukowski, *Cztery pieśni do Matki Boskiej na jeden głos z towarzyszeniem organu lub fortepianu* op. 25, Czerniowce b. r. w., s. 4-5, 8-10.

⁴³ *Śpiewnik Kalwaryjski...*, s. 253, 427.

⁴⁴ Zob. *Droga do nieba. Katolicki...*, s. 1127.

Przykład 7. *Bądź pozdrowiona święta Pani.*

Bądź po-zdro-wio-na świę - ta Pa - ni przez zie-mię ca - łą, wier - ny lud, Hołd Two-ich dzie-ci
 przy-j mij w da - ni, Śpiew z ser-ca peł - ny rzew nych nut. Na to kró-le-stwem Twym nie-bio - sa,
 Na to za Ma - kę dał Cię Pan, Byś ja - ko kwia - ty zwię - dle ro - sa, rzeż - wi - ła dusz czło -
 - wie - cych łan, Byś ja - ko kwia - tów zwię - dle ro - sa, rzeż - wi - ła dusz czło - wie - cych łan!

Bądź pozdrowiona święta Pani
 przez ziemię całą, wierny lud.
 Hołd Twoich dzieci przyjmij w dani,
 Śpiew z serca, pełny rzewnych nut.

Na to królestwem Twym niebios,
 Na to za Matkę dał Cię Pan,
 Byś jako kwiatów zwiędłe rosa
 rzeźwiła dusz człowieczych łan.

Przykład 8. *Gdy ból tłumiony szarpie.*

Gdy ból tłu-mio - ny szar - pie du - szę, O - na ku nie - bu z skar - gą wzła - ta, Czyż lza - mi wciąż się
 po - ić mu - szę? Czy - liż nie skoń - czą się ka - tu - sze? Ma - teń - ko mo - ja,
 Pa - ni świa - ta! Ma - teń - ko mo - ja, Pa - ni świa - ta!

Gdy ból tłumiony szarpie duszę,
 Ona ku niebu z skargą wzlata,

Czy łzami wciąż się poić muszę?
 Czyliż nie skończą się katusze?
 Mateńko moja, Pani świata!

Królowo niebios, dziecię Twoje
 Przed Tobą pada na kolana,
 Och, w życia drodze trudy, znoje
 I niezgłębione smutków zdroje,
 Mateńko moja ukochana!

Przykład 9. *Gdy wśród rozstajnych.*

Gdy wśród roz - staj - nych sto - i - my dróg, Nie - pew - ni, któ - ra wie - dzie do nie - ba.
 I ja - kich o - fiar chce od nas Bóg, Ja - ką do Nie - go ścież - ką iść trze - ba.

Ty, któ - ra szczęś - cia na - sze - go chcesz, Ty z do - brą ra - dą, o

Mat - ko, spiesz, Ty z do - brą ra - dą, o Mat - ko, spiesz!

Gdy wśród rozstajnych stoimy dróg,
 Niepewni, która wiedzie do nieba,
 I jakich ofiar chce od nas Bóg,
 Jaką do Niego ścieżką iść trzeba;
 Ty, która szczęścia naszego chcesz,
 Ty z dobrą radą, o Matko, spiesz!

Przykład 10. *Gdy żal i smutek.*

Przykład 11. *Królowo nasza Niepokalana.*

Kró - lo - wo na - sza, Nie - po - ka - la - na, Mat - ko prze - czy - sta Bo - ga i
Pa - na! Ach! o - twórz nie - bio - sy, kor - ne u - słysz gło - sy, Ma - ri - o!

Królowo nasza, Niepokalana,
Matko przeczysta Boga i Pana!
Ach! Otwórz niebiosy,
korne usłysz głosy,
Mario!

O zrzuć łaskawie kajdan to brzemię,
Pod którym lud twój w niewoli drzemie,
Czartowskiej broń mocy,
Od grzechów nas nocy,
Wyratuj!

O grzechy, grzechy gniją nam siły,
Nie dają wzlecieć z ciemnej mogiły,
Chroń naszych młodzieńców,
Panieńskich strzeż wieńców,
Mario!

Matuchno święta dziecinąś była,
W bólu, radości dziecięś powiła,
Nad nasze dziedziny
Z niebieskiej krainy,
Przelatuj!

Przykład 12. *Matko, Królowo.*

Mat - ko, Kró - lo - wo oj - czy - stej ko - ro - ny, Co ko - chasz szcze - rze Pol - ski lud,
 Pro - wadź go zaw - sze tam, gdzie Sy - na tro - ny, Spraw to Ma - ri - o, o - każ ten cud!
 Ze łza - mi w o - czach, z ser - cem go - re - ją - cem, Do Cie - bie Ma - ri - o mo - dli się lud,
 O - każ swą li - tość nad lu - dem cier - pią - cym, Spraw to Ma - ri - o, o - każ ten cud!

Matko, Królowo ojczystej Korony,
 Co kochasz szczerze Polski lud,
 Prowadź go zawsze tam, gdzie Syna trony,
 I spraw to Mario, okaż ten cud!
 Ze łzami w oczach, z sercem gorejącym,
 Do Ciebie Mario modli się lud,
 Okaż swą litość nad ludem cierpiącym,
 Spraw to Mario, okaż ten cud!

Matko, Królowo, zmarnieją Twe dzieci,
 Gdy Ty odwrócisz serce swe,
 O! litość Twoja niech nam zawsze świeci,
 Spraw to Mario, błagamy Cię!
 Ze łzami w oczach...

Synowie Twoi, o nasza Królowo,
 Za Wiarę niesli życie i krew,
 Dziś gdy zyskali wolność swą na nowo,
 Przebłagaj Syna twój gniw.
 Ze łzami w oczach...

Przykład 13. *Matko nasza ukochana.*

Mat-ko na-sza u-ko-cha-na, O Ma-ri-o! Tyś od Bo-ga jest wy-bra-na, o Ma-ri-

-o! We-sel-cie się Che-ru-bi-ni! Za-śpie-waj-cie

Se-ra-fi-ni! Sal-ve, sal-ve, sal-ve Re-gi-na!

Matko nasza ukochana, o Mario!
 Tyś od Boga jest wybrana, o Maria!
 Weselcie się Cherubini!
 Zaśpiewajcie Serafini!
 Salve, salve, salve Regina!

Grzesznych nas Orędowniczko, o Mario!
 Łask Boskich wielka Skarbniczko, Alleluja!
 Weselcie się...

Stwórcę Bogaś nam zrodziła, o Maria!
 A nas smutnych tym zbawiła, Alleluja!
 Weselcie się...

Uproś nam z grzechów powołanie, o Maria!
 W niebie wieczne królowanie, Alleluja!
 Weselcie się...

Przykład 14. *Matko Odkupiciela*, z Buczkowic.

Mat - ko Od - ku - pi - cie - la, z nie-wiast naj-sław - niej - sza. Tyś jest prze-chod-nia
 Gwiaz-do mor-ska, do nie - ba ścież - ko naj-proś - ciej - sza.

bra - ma do ra - ju wiecz - ne - go, Tyś je - dy - na na -
 - dzie - ja czło - wie - ka grzesz - ne - go.

Matko Odkupiciela, z niewiast na najślawniejsza,
 Gwiazdo morska do nieba, ścieżko najprościejsza.
 Tyś jest przechodnią bramą do rajów wiecznego,
 Tyś jedyna nadzieja człowieka grzesznego.

Przykład 15. *Niepokalana, Tobie cześć!*

Nie-po-ka - la - na To - bie cześć, Twe dzie-ci dzi - siał śpie - szą nieść, Tyś naj-pię-
 - kniej - sza, peł - na łask, Dla du - szy ran - ny brzask! Tyś naj - pięk - niej - szy
 Tyś naj wdzięcz - niej - szy

cu - dów cud, Do Cie - bie kor - nie wo - ła lud, Do Cie - bie
 z kwia - tów kwiat, Co wo - nią swą na - peł - nia świat, Do Cie - bie

tęs - kny wzno - si głos, od - da - je Ci swój los.
 mo - dły śpie - szym nieść, Nie - po - ka - la - nej cześć.

Niepokalana, Tobie cześć,
 Twe dzieci dzisiaj śpieszą nieść,
 Tyś najpiękniejsza, pełna łask,
 Dla duszy ranny brzask!
 Tyś najpiękniejszy cudów cud,

Do Ciebie kornie woła lud,
Do Ciebie tęskny wznosi głos,
Oddaje Ci swój los.

Mario Panno, chwała Ci,
Niechaj ze wszystkiej ziemi brzmi,
Niechaj uwielbia wierny lud
Poczęcia Twego cud.
Tyś najwdzięczniejszy z kwiatów kwiat
Co wonią swą napełnił świat
Do Ciebie modły spieszym nieść,
Niepokalanej cześć.

Przykład 16. *O święta Mario.*

O Świą-ta Ma-ri-o, co kró-lu - jesz w nie- bie, Tyś Pa-tron - ka na- sza, wo-ła- my
do Cie- bie: Wi- taj, za - wi - taj Pa - ni A - niel- ska, Ma- tko Je - zu- so - wa.
Ran - na ju- trzen- ko śli - czna Pa- nien- ko Nie- bie- ska Kró- lo - wa.

O święta Mario, co królujesz w niebie,
Tyś Patronka nasza, wołamy do Ciebie:
Witaj, zawitaj Pani Anielska,
Matko Jezusowa,
Ranna jutrzenko, śliczna Panienko
Niebieska Królowa.

Już dawno prorocтва to przepowiedziały,
Że przez Cię narody zbawione być miały.
Witaj, zawitaj...

Przykład 17. *Witamy Cię Kalwario.*

Wi-ta-my Cię Kal-wa-ri - o, miej-sce świę-te, wy-bra-ne, Na tej gór-rze, w tym kla-szto-rze
 Mat-ki na - szej ko-cha-nej. Bło-go-sław nas Pa-nien-ko, Na-sza mi - ła
 Pa-tron-ko, Bło-go-sław nas, o Kró-lo - wo! Kal-wa-ryj - ska Ma-ri - a!

Witamy Cię Kalwario, miejsce święte, wybrane,
 Na tej górze, w tym Klasztorze Matki naszej kochanej.
 Błogosław nas Panienko,
 Nasza miła Patronko,
 Błogosław nas o Królowo!
 Kalwaryjska Maria!

Przykład 18. *Zawitaj Królowo Różańca, z Głębowic.*

Za - wi-taj Kró-lo-wo Ró-żań-ca świę-te-go, Je - dy-na na-dzie-jo czło-wie-ka grze-szno-go!
 Za - wi-taj bez zma-zy li - li - a, Mat - ko Ró-żań-co-wa Ma - ri - a!

Zawitaj Królowo Różańca świętego,
 Jedyna nadziejo człowieka grzesznego!
 Zawitaj bez zmazy lilia,
 Matko Różańcowa Maria.

Panno nad pannami, Święta nad Świętymi,
 Najświętsza Królowo, Pani nieba, ziemi,
 Najśliczniejszy kwiecie lilia,
 Matko Różańcowa Maria!

Tyś jest najśliczniejsza róża ogrodowa,
Tyś najozdobniejsza różdżka Aaronowa,
Święta nad świętymi lilia,
Matko Różańcowa Maria!

2. 2. Przekłady i kontrafaktury pieśni niemieckich

Do przekładów – lub przekładów-parafraz – z języka niemieckiego podłożonych pod melodie pieśni niemieckich należą następujące pieśni: [nr 44] *Cudownieś ozdobna*, [nr 91] *Już ci słońeczko zaszło*, [nr 95] *Już miesiąc Maryji*, [nr 121] *Mario, co tak życzliwie*, [nr 154] *Matko Różańcowa*, [nr 192] *O Gwiazdo morza, Pani*, [nr 193] *O, jakżeś nadobna*, [nr 233] *O Pani pełna jasności* i [nr 248] *Pani, bądź pozdrowiona*. Przy trzech pieśniach Uroda wskazał na wzory: dla *Już ci słońeczko zaszło* – *O Palme, sonnenklare*; dla *O Gwiazdo morza, Pani* – *O Stern im Meere*; dla *O, jakżeś nadobna* – *Wunderschön, prächtige*. Przy pieśni *Już miesiąc Maryji* Uroda odnotował, iż kompozytorem melodii jest Johann Caspar Aiblinger („K. Aiblinger”). Z kolei tekst pieśni *Cudownieś ozdobna* jest znany i ma swoje umuzyczenie, ale melodia, jaką podaje Ryszard Gillar do tego tytułu⁴⁵, jest zupełnie inna od tej, którą przytacza Uroda, określając ją zarazem mianem „melodii niemieckiej”. Swoją drogą zastanawiające, dlaczego Uroda, tak obficie czerpiąc z Gillara, zrezygnował z podanej przezeń wersji na rzecz niemieckiej melodii. W odniesieniu do pozostałych pieśni z „melodiami niemieckimi” udało mi się wskazać jeden pierwowzór: *O Königin, voll Herrlichkeit* dla pieśni *O Pani pełna jasności*⁴⁶.

⁴⁵ Zob. *Zbiór Melodyi dla użytku kościelnego i prywatnego...*, s. 125.

⁴⁶ Poszukując niemieckich pierwowzorów melodycznych, uwzględniałem śpiewniki katolickie i protestanckie, m.in.: *Gotteslob. Katholisches Gebet- und Gesangbuch*, Fryburg Bryzgowijski 1975; *Evangelisches Kirchen-Gesangbuch*, Berlin 1953.

Przykład 19. *Cudownieś ozdobna*, melodia niemiecka.

Cu-dow-nieś o-zdob-na, pię-kna i na-dob-na. Kró-lo-wo nie-bies-ka, świę-ta Pa-ni!

My się Two-jej ła-sce, ja-ko wła-snej Mat-ce, u-bo-gie sie-ro-ty i pod-da-ni;

Dziś po-le-ca-my, co-kol-wiek ma-my, Du-szę i cia-ło i

wszys-tko mo-je, Przyj-mij Ma-ri-o, ja-ko za swo-je!

Cudownieś ozdobna, piękna i nadobna,
 Królowo niebieska, Święta Pani!
 My się Twojej łasce, jako własnej Matce,
 Ubogie sieroty i poddani;
 Dziś polecamy, cokolwiek mamy,
 Duszę i ciało i wszystko moje
 Przyjmij Mario, jako za swoje.

Z tego tu padołu wzdychamy pospołu
 Do tronu Boga najwyższego,
 Abyś do ostatka, jako miła Matka,
 Prosiła za nas Syna swego.
 Abyśmy w raju, gdy z tego kraju
 Wybierać się będziemy ostatecznie,
 Z Tobą Mario żyli tam wiecznie.

Przykład 20. *Już ci słoneczko zaszło, melodia pieśni O Palme, sonnenklare.*

Już ci słoneczko zaszło, lecz nim spać pójdziemy „Dobranoc” Marji
Pan - nie jesz - cze za - nu - ci - my, ze - bra - ni tu spo - łącz - nie wier - ni chrześ - ci - ja -
- nie, Poz - drów - my Ma - rię Pan - nę, to na - sze ko - cha - nie!

Już ci słoneczko zaszło, lecz nim spać pójdziemy
„Dobranoc” Marji Pannie jeszcze zanucimy,
Zebrani tu społecznie wierni chrześcijanie,
Pozdrówmy Marię Pannę, to nasze kochanie!

A kiedy będziem spali, jak wierne Twe dziatki,
Strzeż Matko z Synem swoim Twej wiernej czeladki,
Albowiem ten szczęśliwy tylko się nazywa,
Który w Twojej opiece, Matko, odpoczywa.

Pozostań zawsze przy nas, o Matko miłości,
Uchowaj nas w tej nocy od wszelkiej złości,
Abyśmy wszyscy rano znów w zdrowiu powstałi,
I Ciebie, Matko nasza, czcić nie przestawali.

A kiedy się już dusza z tym ciałem rozstanie,
O Matko nasza miła, niech tam się dostanie,
Gdzie Ty ze Synem Twoim, z Bogiem, naszym Panem
Przebywasz i królujesz na wiek wieków, Amen.

Przykład 21. *Już miesiąc Maryji*, melodia Johann Caspar Aiblinger.

Już mie-siąc Ma - ri - i, już nad-szedł cu-dny maj, Prze-czys-tej li - li - i dziś nie-bo chwa-łę
daj! Niech każ - dy z nas w nie - bo o - bra - ca o - czy
swe, Do Pan - ny Ma - ri - i dziś mo - dły szle.

Już miesiąc Marii, już nadszedł cudny maj,
Przeczystej lilii dziś niebo chwałę daj!
Niech każdy z nas w niebo obraca oczy swe,
Do Panny Marii dziś modły szle.

Z rozbłyskami słońca już pierzcha z ziemi ból
I radość bez końca ściele się pośród pól.
I wszystko ku niebu obraca oczy swe,
Do Panny Marii dziś modły szle!

Jak ten maj przemienie, tak minie życie twe,
Po tej łez dolinie odpoczniesz w wiecznym śnie.
Gdy śmierć nas powali, daj to, o Mario, daj,
Byśmy się dostali, gdzie wiecznie trwa maj.

Przykład 22. *Mario, co tak życzliwie*, melodia niemiecka.

Ma - ri - o, co tak ży - czli - wie Przyj - mu - jesz proś - by Twych dzie - ci, Spiesz
nam na po - moc skwa - pli - wie, Gdy Cię głos kor - ny do -
le - ci, Gdy Cię głos kor - ny do - le - ci!

Mario, co tak życzliwie
Przyjmujesz prośby Twych dzieci,
Spiesz nam na pomoc skwapliwie,
Gdy Cię głos korny doleci!

Na pomoc spiesz, gdy grzechowy
Łańcuch nas ściska straszliwie,
Rychło rozwiąż win okowy,
W których serce ledwo żywie.

Na pomoc, gdy światła tego
Nęci nas obraz złowrogi,
Niech dla zbawienia wiecznego
Nie zmylimy kiedy drogi.

Na pomoc, gdy nasze ciała
Poczną nękać przeciwności,
Spraw, by zgoda zajaśniała,
Nim nastąpi czas wieczności.

Na pomoc wreszcie przybywaj,
Gdy śmierć już bliska w nas godzi,
Byśmy zdobyli wieczny raj,
Którym nas Syn Twój nagrodzi.

Przykład 23. *Matko Różańcowa*, melodia niemiecka.

Mat-ko Ró-żań-co-wa, Pa-ni ła-ska-wa, Na-ucz nas prze-strze-gać Bo-że-go pra-wa,
Do Cie-bie wo-ła-my i To-bie śpie-wa-my, Pa-ni ła-ska-wa!

Matko Różańcowa, Pani łaskawa,
Naucz nas przestrzegać Bożego prawa,
Do Ciebie wołamy
i Tobie śpiewamy,
Pani łaskawa!

Matko Różańcowa, Niebieska Pani,
Tobie serca nasze dziś niesiem w dani,
Chroń nas od niemocy,
Jak we dnie tak w nocy,
Niebieska Pani!

Matko Różańcowa, ulżyj w cierpieniu
Tym, co się oddali Twemu Imieniu.
Pomóż nam w ciężkości,
Broń od wrogów złości,
Ulżyj w cierpieniu!

Matko Różańcowa, udziel opieki
Tym, co się oddali Tobie na wieki,
By z Tobą mogli żyć
I wiernie Ci służyć
W niebie na wieki.

Przykład 24. *O Gwiazdo morza, Pani*, melodia pieśni *O Stern im Meere*.

O gwiaz-do mo- rza, Pa- ni mi-łość- ci, Tyś u- ciś- nio- nych wia- ra i moc, Gdy się uś- mie- chasz
peł- na słod- kość- ci, Cich- ną po- ku- sy i pie- rzcha noc! Niech Cię westch- nie - nie
po - kor - ne wzru - szy, Rzuć Twe spoj - rze - nie ku zie - mi tej!
Czy - ste su- mie - nie i spo- kój du - szy U Sy- na swe - go u - bła- gać chciej!

O gwiazdo morza, Pani miłości,
Tyś uciśnionych wiara i moc,
Gdy się uśmiechasz pełna słodkości,
Cichną pokusy i pierzcha noc!
Niech Cię westchnienie pokorne wzruszy,

Rzuć Twe spojrzenie ku ziemi tej!
Czyste sumienie i spokój duszy
U Syna swego ubłagać chciej!

O gwiazdo morza, Pani boleści,
Tyś dla cierpiących najlepszy lek,
Bez Ciebie byt nasz byłby bez treści,
Bez Twojej pomocy zginąłby człek.
Niech Cię...

O gwiazdo morza! W ciężkim terminie,
Kiedy nadejdzie już śmierci czas,
W onej ostatniej życiu godzinie,
Nie racz zapomnieć Matko o nas!
Niech Cię...

Przykład 25. *O, jakżeś nadobna*, melodia pieśni *Wunderschön, prächtige*.

O jak-żeś na-dob-na, do li-lji po-dob-na, gwia-zda-mi oz-dob-na nie-bies-ka
Nie-bies-cy A-nie-li w śnie-ży-stej swej bie-li, do u-sług sta-nę-li ja-ko pod -
Pa - ni! Słoń-ce ja - sno-ści swej u - ży - cza twa-rzy Jej, A księ - życ
- da - ni!
bla-ski swe do stóp Jej śle, Naj-święt-sza Ma - ri - o, jak nie czcić Cię!

O jakżeś nadobna, do lilji podobna,
Gwiazdami ozdoba, niebieska Pani!
Niebiescy Anieli w śnieżystej swej bieli
Do usług stanęli jako poddani!
Słońce jasności swej użycza twarzy Jej,
A księżyc blaski do stóp śle,
Najświętsza Mario, jak nie czcić Cię!

Przykład 26. *O Pani pełna jasności, melodia pieśni O Königin, voll Herrlichkeit.*

O Pa-ni peł-na ja - sno - ści! Ma - ri - o! Wspo - mo - ży - ciel - ko ludz - kość - ci, Ma - ri - o!
 - ri - o! Spoj - rzyj! o - to dzie - ci Twe, Kor - ne mod - ly ślą do Cię: Broń
 od u - pad - ku w każ - dym przy - pad - ku i
 w śmier - ci czas, Ty ra - tuj nas, Ma - ri - o!

O Pani pełna jasności! Mario!
 Wspomożycielko ludzkości, Mario!
 Spojrzyj! Oto dzieci Twe,
 Korne modły ślą do Cię:
 Broń od upadku
 W każdym przypadku
 i w śmierci czas, Ty ratuj nas, Mario!

Gdy oko łąą zachodzi nam, Mario!
 Ty pomoc ześlij z niebios bram, Mario!
 Ty odmienisz życia los,
 Ty wysłuchasz prośby głos:
 Broń od upadku...

Przykład 27. *Pani, bądź pozdrowiona, melodia sycylijska, przekład polski z wersji niemieckojęzycznej.*

Pa-ni, bądź po - zdro-wio-na, o Ma - ri - a! Tyś jest na-sza o - bro-na,
 o Ma - ri - a! Che - ru - bi - ni śpie - waj - cie, Se - ra - fi - ni
 cześć daj - cie. Sal - ve, sal - ve, sal - ve Re - gi - na.

Pani, bądź pozdrowiona, o Maria!
Tyś jest nasza obrona, o Maria!
Cherubini śpiewajcie,
Serafini cześć dajcie,
Salve, Salve, Salve Regina.

Kwestia autorstwa tych tekstów intryguje. Ks. Karol Mrowiec, badając polskojęzyczną recepcję obcych śpiewów maryjnych w śpiewnikach drukowanych z XIX i XX wieku, nie wymienia ani jednego polskiego tytułu spośród tych, które widzimy u Józefa Urody⁴⁷. Jeśli więc zasadniczo – bo chyba w świetle przywołanych badań hymnologicznych można przyjąć taką tezę – brak jest owych tekstów w edycjach śpiewnikowych, a równocześnie w ich warstwie językowej widzimy niekiedy pokrewieństwo z tymi, które wyszły spod pióra Urody, to być może przynajmniej część z owych przekładów-parafraz również jest i jego autorstwa. Niezależnie wszakże od faktycznego stanu rzeczy w tym względzie, trzeba podkreślić, że tak liczne egzemplifikacje polskiej asymilacji pieśni niemieckich, włącznie z polskojęzycznymi przekładami i kontrafakturami autorstwa samego Józefa Urody, tworzą godny odnotowania przyczynek do polsko-niemieckich – być może także polsko-austriackich – relacji muzycznych na gruncie pieśni religijnej z pierwszych dziesięcioleci XX wieku.

Zapomniane postacie z prowincji i plon ich działań na niwie muzycznej nie stają się zazwyczaj przedmiotem obserwacji muzykologicznych. Życiorysy odległe od ważnych ośrodków kulturalnych i muzycznych; twórczość – daleka od kształtowania zjawisk artystycznie doniosłych, znaczących. Penetracja takich zjawisk jest raczej domeną etnografów muzycznych, zainteresowanych „dolną” warstwą kultury, albo też – może w jeszcze większym stopniu – historyków-regionalistów, oddanych swoim „małym ojczyznom”, zgłębiających dzieje najbliższych okolic i działających tam ludzi. Pomijanie tego obszaru jest więc poniekąd zrozumiałe wtedy, gdy – jak w przypadku autora niniejszego studium – zainteresowania naukowe koncentrują się zasadniczo na nurtach i dziełach sztuki „wysokiej”, tej, która istotnie współtworzy historię muzyki bądź jej współczesne oblicze. Niekiedy jednak i tam, w kręgu małej, pozostającej na kulturalnych obrzeżach miejscowości, udaje się natrafić na coś, co powiększa naszą wiedzę

⁴⁷ Por. Mrowiec, *Recepcja obcych melodii pieśni maryjnych...*, s. 399-414.

w nieco szerszym, aniżeli tylko ściśle lokalnym, wymiarze. I to właśnie odnajdujemy w *Największym zbiorze pieśni religijnych do N. Marji Panny* Józefa Uroda z Buczkowic.

SUMMARY

Józef Uroda (1901-1956), today entirely forgotten, was an organist at the Transfiguration church in Buczkowice near Szczyrk from 1925 to 1942. At that time he was a significant figure in the cultural and artistic life of his village. He was engaged in many kinds of activities: he conducted the parish choir, collected and noted down religious songs, composed musical pieces, wrote poetry, theatrical plays, and translated from foreign languages. An ardent lover of literature and theater, he set up a theater group, which embraced young and older people, with whom he staged some plays (*Mazepa* by Juliusz Słowacki, *Zemsta* [The Revenge] by Aleksander Fredro, *Chata za wsią* [The Cottage behind the Village] by Józef Ignacy Kraszewski, or *Zemsta Cygana* [Gypsy's Revenge] by Seweryn Goszczyński). He was also active in his community, taking part in the local cultural and educational undertakings. He cooperated with OMTUR [Youth Organization of the Workers' University Association]), sat on the Board of the Buczkowice section of the People's School Society, and he was a member of the Polish Gymnastics Association "Sokół" [Falcon]. During the German Nazi occupation he was imprisoned in the concentration camp Polenlager 92 in Kietrz for two years. He died in Buczkowice in 1956.

In the musical collections left by J. Uroda, there is his manuscript collection of Marian songs of 1936, titled *Ave Maria! Największy zbiór pieśni religijnych do N. Maryi Panny* [Ave Maria. The Largest collection of religious songs to Virgin Mary]. This is a large song collection containing as many as 343 Marian songs. It should be added that the collection was not completed, it had been planned to contain 420 songs. The Marian repertory collected by Uroda is impressive because of its vastness and diversity. The songs are intended for the Feasts of Immaculate Conception of the Blessed Virgin Mary, Our Lady of Loreto, Espousal of Virgin Mary, Our Lady of Lourdes, Purification of Virgin Mary, the Annunciation, Virgin Mary of Perpetual Help, Virgin Mary Assisting the Faithful, Virgin Mary the Gracious, Visitation by Virgin Mary, Virgin Mary Refuge of the Sinners, Our Lady of the Scapular, Our Lady of the Angels, Our Lady of Snows, the Assumption, Our Lady of Częstochowa, Our Lady of Consolation, Our Lady of Sorrows, Our Lady of La Salette, Our Lady of the Rosary, Our Lady the Merciful, and the Feast of Oblation of the Blessed Virgin Mary. Many songs are written for Marian months – May and October. A large set of songs consists of pilgrim songs, sometimes associated with a specific sanctuary or place ("To Our Lady of Gidle near Częstochowa", "On Virgin Mary in the Floriańska Gate in Krakow", "To Our Lady at Piasek in Krakow", "To Our Lady of Piekary"). Uroda chose this repertory mainly from published songbooks and collections containing organ accompaniments to songs – mostly from the collections of Ryszard Giljar and Tomasz Flaszka, moreover, from those of Rev. Michał Marcin Mioduszewski, Rev.

Franciszek Walczyński, Rev. Jan Siedlecki, Rev. Józef Surzyński, Teofil Klonowski, and Rev. Emilian Schindler.

From the cognitive point of view it is most important that Józef Uroda's Marian collection contains over twenty previously unknown songs, which enrich the Polish Marian repertory and shed additional light on it, especially with regard to Poland's southern regions. These are both previously unknown melodies and song texts and Polish contrafacta of German songs. Among these unidentified and previously unknown items there are six songs authored by Józef Uroda: his three compositions – *Do Marii pospieszajmy* [Let us hurry to Virgin Mary] *Dzwoneczku nasz miły* [Our lovely bell] and *Tam, gdzie cudowny* [Where the miraculous...]; and his three contrafacta of German songs – *Jak wiosny kwiat* [Like a spring flower] (for an unidentified German tune), *Mario! maja Królowo* [Mary, the Queen of May] (for the song melody of *Maria, Maienkönigin*) and *Źródło łaski, witaj nam* [Be greeted, the Source of Grace] (for the song melody of *Gnadenquelle, sei gegrüsst*).